J. Hjaltelin:

Om Forebyggelsesmidlerne
mod
den asiatiske Cholera.

Om

Forebyggelsesmidlerne

imod

den asiatiske Cholera

og

dens Behandling.

Af

Dr. Hjaltelin.

Om

Forebyggelsesmidlerne

imod

den asiatiske Cholera

og

dens Behandling.

Af

Dr. J. Hjaltelin.

Kjøbenhavn.

Trykt paa Forfatterens Forlag hos S. Trier.

1849.

Paa en Tid, da *Choleraen* med raske Skridt nærmer sig Landets Grændser, haabe vi at det ikke vil være uden Interesse for Publikum, at blive bekjendt med de Forebyggelsesmidler, man hidtil i Udlandet har anvendt imod dette Onde: thi ifølge eenstemmige Beretninger fra de Steder, hvor *Cholera* har hersket, synes det virkelig saa, at det er lettere at *forebygge* Choleraen, end at *kurere* den naar den er udbrudt.

Ihvorvel man endnu ikke er avanceeret saavidt, at vi kunne siges at besidde et *ganske ufeilbart* Forebyggelsesmiddel imod *Cholera*, saa har Erfaringen dog viist, at ligesom der ere adskillige Omstændigheder ved Levemaaden, som især synes at disponere til Sygdommen, saaledes er der ogsaa paa den anden Side visse Betingelser og visse Naturstoffer, samt en paa en passende Maade anordnet Levemaade, der især synes at være skikkede til at holde denne fjendtlige Gjæst fra Livet, eller i alt Fald at gjøre den mindre farlig for Legemet.

Hvad *Levemaaden* angaaer, saa ere alle de Læger, som hidtil have behandlet *Cholera*, enige deri, at man under en *Cholera-Epidemi* fremfor Alt bør føre en velordnet Levemaade. Det vil sige, man maa ikke, saalænge *Choleraen* hersker, gjøre sig skyldig i nogensomhelst *Udsvævelse*. Fraadseri og Drukkenskab maa aldeles banlyses, hvis man ikke vil blive et Offer for Sygdommen. Diæten maa være sund og kraftig, men Fødemidlerne

maae ikke nydes i Overmaal. Kjødspiser ansees i Almindelighed for meget hensigtsmæssige, dog maa man meget vogte sig for at overlæsse Maven med dem; navnlig maa man tage sig i Agt med Hensyn til saltet, fedt og røget Kjød, som kun tør nydes med stor Maadehold og passende Krydderier. Magert Kjød af unge Dyr, navnlig Kalvekjød, Lammekjød og Fuglevildt, er meget at anbefale, ligeledes al Slags Fisk, med Undtagelse af fed Sild, Helleflyndre og Lax. Med Gemüse og grønne Sager maa man være noget varsom og nøie passe paa, at de ere godt kogte. Grønkaal og Hvidkaalshoveder er ingen let fordøielig Føde og de bør derfor nydes med stor Varsomhed. Sunde Kartofler ere meget hensigtsmæssige som Gemüse; Agurkesalat og grønne Ærter ansees derimod ikke for sunde.

Saalænge Choleraen grasserer bør man meget tage sig i Agt for at nyde umoden Frugt; thi det ansees for at være særdeles farligt; af samme Grund bør Syltetøi heller ikke nydes uden med megen Varsomhed. Rødgrød, Æblegrød og Stikkelsbærgrød burde aldeles lægges paa Hylden, saasnart Choleraen melder sig, og heller ikke vil det være tilraadeligt at nyde synderlig meget af suur og oplagt Mælk saalænge den varer. Forøvrigt ansees Mælkemad i Regelen ikke for at være usund, naar Mælken hverken er suur eller altfor fed. Meelspiser ere ikke usunde, naar de ere godt kogte og Melet forresten er af god Beskaffenhed. Rugbrød er mindre sundt end Hvedebrød, og bør ikke nydes nybagt.

Med Hensyn til Drikkevarer er det en almindelig udbredt Mening, at man kun med største Maadehold tør nyde Brændeviin og de stærkere Viinsorter. Alle gjærede Drikke, navnlig suurt Øl, ansees for at være usunde; ligeledes bayersk Øl. Porter og godt aftappet hvidt Øl tilraades derimod, og det endogsaa af Nogle efterat Sygdommen er udbrudt. Saaledes har en bekjendt Læge i Hamburg, under Choleraens Optræden der første Gang, anbefalet at drikke varmt Øl med Ingefær, saasnart de første Cholera-Symptomer viste sig, og man vil vide, at dette havde en gavnlig Virkning. I England anbefalede man Porter og kraftige Kjødspiser som et godt Forebyggelsesmiddel.

Naar Cholera begynder at vise sig bør man især vogte sig for Forkjølelse. Paaklædningen maa derfor være saa varm, at man er sikker for ikke at blive kold ved paakommende Forandringer i Temperaturen Morgen og Aften; dog bør man tillige undgaae stærk Sved, thi dette giver let Anledning til Forkjølelse.

Underlivet og Maven maa især holdes godt varme, thi den mindste Forkjølelse af disse Dele kan let aabne Indgangen for Cholera. Man har paa flere Steder under Sygdommens Udbrud tilraadet at bære uldne Mavebælter, og dette synes at være et meget godt Raad, især for svagelige og for Forkjølelse disponerede Personer. Det er ligeledes af stor Vigtighed at holde Fødderne godt varme, thi man har ikke sjeldent lagt Mærke til, at Folk ved at gaae med kolde Fødder have paadraget dem Sygdommen.

En stor Deel Cholera-Patienter ere blevne angrebne om Natten, og det synes virkelig, at Natluften er meget gunstig for Smittens Udbredelse; man holde sig derfor varmt tildækket om Natten, imedens Choleraen grasserer, og vogte sig vel for at sove for aabne Vinduer eller under aaben Himmel. Nattevægtere, Kudske og andre, som ere nødsagede til at være oppe, enten hele Natten, eller til langt ud paa den, gjøre derfor bedst i at have en varmere Klædning paa end ellers, og de maae for alting vogte sig for, ikke at lægge sig til at sove enten under aaben Himmel, eller paa de Steder hvor der er Træk. I Berlin gjorde man den Erfaring, at de offentlige Fruentimmer, som pleiede at sidde oppe langt ud paa Natten, i Almindelighed bleve Offere for Sygdommen. Ved Wiener-Hoffet vil man ligeledes have bemærket, at de store Selskaber, som holdtes udpaa Natten, gave Anledning til meget hyppige og farlige Cholera-Tilfælde iblandt Adelen.

Sindslidelser, navnlig Frygt og Ærgrelse, disponere særdeles meget til Cholera. Man maa derfor under en Cholera-Epidemi søge at holde Humeuret opret, og navnlig see at vogte sig for en altfor stor Ængstelighed for selve Ondet. Man vil vel sige, at dette er lettere sagt end gjort, og at mange Mennesker ikke kunne gjøre for, at de ere bange for Sygdommen. Vi indromme dette gjerne, og vi finde det naturligt, at man er bange for saa uhyggelig en Gjæst som Choleraen er, men vi maa tillige bede Folk at

lægge Mærke til, at de kun ved at overvinde denne Frygt, saavidt som muligt, sætte dem i Besiddelse af det bedste og virksomste Præservativ imod dette Onde. Mennesket kan meget, naar det kun har en fast og stadig Villie, og vi kunne derfor ikke troe andet, end at ethvert fornuftigt Menneske maa kunne overvinde Cholera-Frygten. Man vise kun en fast og stadig Villie til at ville overvinde Frygten, og Forsøget vil sikkerlig lykkes. Man vil i England have lagt Mærke til, at der forekom adskillige Tilfælde, hvor Frygten for Choleraen kostede Patienten Livet. Vi tvivle aldeles ikke paa, at dette ogsaa andre Steder har været Tilfældet, og vi erindre os at have seet 2 Cholera-Tilfælde, hvor Frygten upaatvivlelig havde fremkaldt Sygdommen. Begge disse Tilfælde vare yderst heftige og det var kun med Nød og Neppe at Patienterne bleve reddede. Betænke vi nu rigtig, hvor uværdigt det er for Mennesket ikke blot at blive syg af Frygt, men endogsaa at døe af Frygt, saa er det at haabe at alle fornuftige og nogenledes characteerfaste Mennesker ville kunne sætte en Stopper for denne Sygdoms Aarsag, naar de, som ovenbemærket, kun have en stadig og fast Villie dertil.

Ærgrelse og stærke Bekymringer fremkalde ofte hos Sunde Symptomer som ligne Cholera, navnlig Brækning og Diarrhoe; man maa derfor, saalænge Choleraen grasserer, nøie vogte sig for disse Sindslidelser og søge at bevare et saa roligt Sind som mueligt.

Man er endnu ikke enig om, hvorvidt Strabadser og Legemsanstrængelser disponere til Cholera eller ikke. At de disponere til Typhus, naar denne grasserer epidemisk, er utvivlsomt, og det synes derfor antageligt at de ogsaa disponere til Cholera, thi disse to Sygdomme have det dog tilfælles, at de angribe Kræfterne i meget høi Grad. Under alle Omstændigheder, og for Forsigtigheds Skyld er det tilraadeligt, saa længe Choleraen grasserer paa et Sted, ikke at udsætte sig for store Strabadser eller Anstrængelser uden den største Nødvendighed, og er man nødsaget dertil, saa maa man see til at opretholde Kræfterne ved en sund og kraftig Føde og moderat Nydelse af god og uforfalsket Viin.

Flere Mennesker, navnlig de, som lide af en svag Fordøielse og træg Aabning, have den Sædvane at bruge aabnende Piller eller Pulvere hver Morgen. Ihvorvel nu dette er uskyldigt i sig selv,

og ihvorvel man under en Cholera-Epidemi bør gjøre sig det til en Hovedregel, at holde fast ved den vante Leveorden, forudsat at denne er ordentlig og uden Udsvævelser i enhver Henseende, saa bor man dog, imedens Cholera grasserer, undgaae alle stærktvirkende Afforingsmidler, thi det er ofte blevet observeret at de give Anledning til Cholerine og denne kan da let gaae over i Cholera.

Med Hensyn til Brugen af Bade og koldt Vand under Cholera-Epidemien er man heller ikke enig, thi imedens de fleste Læger fraraade kolde Bade og megen Drikken af koldt Vand saalænge Choleraen varer, tilraade andre, og navnlig Vandlægerne, hyppig Badning i koldt Vand som et godt Forebyggelsesmiddel. Disse sidste beraabe sig paa de Erfaringer, som er forefaldne i Gräfenberg under Choleraen der, og hvoraf det fremgaaer, at Ingen af dem, som bleve behandlede med Vandkuren, ere døde af Cholera. Man gjorde ogsaa i sin Tid meget af denne Cuurmethode under Choleraens Udbrud i München i Aaret 1837, hvor Professor Bertel viste sig meget ivrig i at forsvare det kolde Vands fortrinlige Virkning som Forebyggelsesmiddel. I Wien brugte flere Læger koldt Vand som Præservativ: Dr. Granichstädten roser det især og siger: „Som Præservativ har det kolde Vand bestandig overalt bevaret sin velfortjente Roes, og yderst sjældent bleve sande Vand-Venner angrebne af Cholera.“ Dr. Granichstädten behandlede sine Patienter med Vandkuren, fornemmelig med kolde Overgydninger, og var meget heldig. Ihvorvel vi endnu ikke kunne sige noget om denne Sag af egen Erfaring, saa troe vi dog, efter hvad vi have hort troværdige Oienvidner fortælle, at kolde Bade ikke ere saa farlige under en Cholera-Epidemi som Mange ere hengivne til at troe, og vi vilde under alle Omstændigheder finde det yderst naragtigt, hvis man, imedens Cholera grasserede, vilde forbyde Folk at slukke sin Torst med den allernaturligste og sundeste Drik, nemlig det kolde Vand. Hvad derimod varme Bade angaaer, saa vilde vi tilraade Forsigtighed, forsaavidt de, anvendte paa en overdreven eller forkeert Maade, let kunde give Anledning til Forkjolelse af Underlivsorganerne. Det samme gjælder om russiske Bade, og de bor kun tages med megen Forsigtighed. Der gives vel uden Tvivl

Tilfælde, hvor disse Bade, tagne i Tide i Sygdommens Begyndelse, kunne gjøre god Virkning, men man vil, ved at overdrive deres Brug, let gjøre mere Skade end Nytte, thi det er neppe nogen Tvivl underkastet, at de svække Hudorganet og gjøre det mere disponibelt for Forkjølelser: en Omstændighed, som aldrig maa tabes af Sigte, naar Talen er om at forebygge eller curere Choleraen. Vi troe derimod, at Folk som ere vante til kolde Bade, eller kolde Afvadskninger om Morgenen, paa ingen Maade behøve at holde op med denne Kuurmethode fordi Choleraen indfinder sig, men kunne tværtimod fortsætte disse uden Frygt, idet de i de kolde Bade altid have et Middel, som styrker Hudorganet og gjør det langt bedre skikket til at taale de hyppige Omvexlinger i Temperaturen, som forekomme i vort Klima. Vi ville ikke directe paastaae, at de kolde Afvadskninger ere et sikkert Præservativ imod Choleraen, men vi troe, at de kunne bruges med god Nytte for at styrke Hudorganet, og det forekommer os, at ethvert Middel som styrker Huden, og gjør den mere skikket til at taale Temperatür-Vexelen, med det Samme tjener til at forebygge Choleraen, thi af alle de Leilighedsaarsager, som kunne fremkalde Cholera, er der vist neppe nogen, som er hyppigere end Standsningen af Hududdunstningen. Iøvrigt ville vi senere, ved at omtale de Midler, som efter vor Formening ere de meest passende til at helbrede Choleraen, nærmere gaae ind paa denne Gjenstand.

Ved alle epidemiske og smitsomme Sygdomme viser det sig, at Ureenlighed og Svineri ere et Næringsmiddel for Sygdomsstoffene; heraf følger altsaa, at Reenlighed i sig selv er et Forebyggelsesmiddel, saavel imod Choleraen, som andre smitsomme og epidemiske Sygdomme, og Forsømmelsen af dette Middel er det samme som at aabne Døren for Sygdommen. Med Ordet Reenlighed mene vi imidlertid ikke blot Reenlighed med Hensyn til Paaklædning samt Spise- og Drikkevarer, men vi indbefatte endvidere derunder en hyppig Rensning af Luften i Værelserne, navnlig paa slige Steder, hvor Værelserne enten ere lave og smaae, eller hvor flere Personer opholde sig i et indskrænket Luftrum. Man behøver ikke at være nogen Læge eller Naturkyndig for at kunne indsee, at ureen og bedærvet Luft bidrager til at gjøre enhver smitsom og ondartet Sygdom endnu mere smitsom og ondartet, thi Enhver vil vistnok

have gjort den Erfaring, at bedærvet og ureen Luft allerede i og for sig selv kan afgive en Sygdomsaarsag, men at dette maa blive saameget mere Tilfældet, naar denne Slags Luft blandes med et farligt Sygdomsstof, er en naturlig Følge.

Det er constateret ved Erfaringen, at visse Klasser af Samfundet hyppigere end Andre angribes af Choleraen; dette er navnlig Tilfældet med Nattevægtere, Kudske, Skrædere, Skomagere, Væverе, Sypiger, Contoirister og andre, som føre et temmelig indespærret og stillesiddende Liv. De Førstnævnte, nemlig Nattevægtere og Kudske angribes, som forhen berørt, efter al Sandsynlighed hyppigt derved, at de ere meget udsatte for Forkjølelse, og denne er i deres Stilling kun til at forebygge ved en varmere Paaklædning. Skrædere og Skomagere og Andre, som føre en stillesiddende Levemaade, ere efter al Rimelighed derved mere udsatte for Sygdommen, at de ikke tilstrækkelig kunne nyde den frie Luft, men maa derimod ofte sidde og arbeide i Værelser, hvor Luften ikke er saa reen og frisk som man maatte ønske. For disse Klasser af Samfundet vilde det derfor være et godt Præservativ, naar de under Cholera-Epidemien gjorde sig en daglig Bevægelse i fri Luft, imedens man til samme Tid sørgede for at Arbeids-Værelserne bleve saa godt udluftede som muligt.

Drukkenbolte ere, ifølge eenstemmige Beretninger fra alle Lande, meget udsatte for at angribes af Cholera, og kunne i Regelen meget sjeldent restitueres, naar de først ere angrebne. Det eneste tilforladelige Raad for slige Folk, hvorved de kunne have Udsigter til at undgaae Choleraen, er at give Flasken Afsked og vænne sig i Tide til Maadehold, eller, hvad der er det Bedste, til fuldkommen Afholdenhed fra spirituøse Drikke.

Vi gaae nu over til at afhandle de medicinske Stoffer, som man i de forskjellige Lande, hvor Cholera har hersket epidemisk, har brugt som Forebyggelsesmidler, og da disse Stoffer ere meget forskjellige, saavel i Henseende til deres chemiske Natur som deres medicinske Virkninger, saa ville vi foretrække at afhandle dem i den Orden, i hvilken de ere blevne anvendte, idet vi tillige ville søge at vise, hvorvidt Erfaringen har stadfæstet deres Hensigtsmæssighed eller ikke.

Da den asiatiske Cholera i Aaret 1817 begyndte at udbrede sig i Calcutta og Ostindien, var der i Begyndelsen, saavidt vi vide, kun lidet Tale om Forebyggelsesmidler imod den. De engelske Læger, der vare de første som fik Sygdommen under Behandling, tænkte den Gang mere paa at curere den efterat den var udbrudt, end at forebygge Smitten. Blodudtømmelser, Igler og Mercur (Calomel) vare de første Midler, som bleve anvendte, og disse Midler bleve senere brugte i Forbindelse med mavestyrkende, stoppende og svedddrivende Medicamenter. Nogle Læger tilraadte dog allerede den Gang at bruge Aareladning, som Forebyggelsesmiddel hos meget robuste og blodrige Personer. Andre anbefalede Bade, dog mest varme Bade. Det fortælles, at nogle asiatiske Læger allerede tidlig have anvendt kolde Bade som Forebyggelsesmiddel, men Efterretningerne herom ere saa ufuldstændige og vage, at man ikke rigtig kan blive klog paa, om dette Forebyggelsesmiddel (der, som vi senere ville see, ogsaa er blevet anvendt i Europa) har været almindelig brugt eller ikke.

Allerede i Indien og Asien begyndte man meget tidlig paa at bruge stærke Spirituosa som Forebyggelsesmiddel imod Cholera. I en Beretning om den „epidemiske Cholera fra Etablissementet Tranqvebar i Aarene 1818 og 1819" findes dette Præservativ omtalt paa følgende Maade, hvilket allerede beviser at det har været meget i Brug: „da stærke Spirituosa vare befundne at være ikke alene et Præservativ imod Epidemien, men endogsaa et Lægemiddel mod den, lod Gouvernementet indkjøbe en Qvantitet Batavia-Arak af fortrinlig Styrke og Godhed. Heraf blev dagligen 2 Gange, under Regiments-Chirurgens umiddelbare Opsigt, udskjænket til den europæiske Garnison, hvorhos denne Spiritus, efter Individernes forskjellige Beskaffenhed, endvidere blev gjort præserverende ved Tilsætning af mavestyrkende Midler. Denne Arak blev ligeledes dusinviis overladt til Coloniens civile og militaire Betjente."

Ihvorvel man nu af selve Beretningen — der forøvrigt er meget godt skreven — ikke kan blive klog paa, hvorvidt Arakens beskyttende Virkning har udstrakt sig, saa fremgaaer det dog af den, at man i Indien synes at have havt en betydelig Tiltro til

dette Middel, ligesom Etablissementet ogsaa kan siges at have sluppet overmaade godt i det Hele taget: det være nu Arakens Fortjeneste eller ikke. Af Coloniens hele Befolkning, som anslaaes til 20000 Mennesker, bleve nemlig, efter de indkomne Lister, 1305 angrebne af Sygdommen og af disse faldt 285 som et Offer for den. „Af de Angrebne 1305 betjente 1146 sig af de Foranstaltninger, som fra det Offentliges Side vare trufne til deres Frelse (altsaa af Araken som Præservativ), og af disse undgik 994 Døden; af de Øvrige 159, som National-Fordomme og Vankundighed formeente at gjøre Brug af den dem tilbudne Hjælp, døde 133; det vil sige paa 26 nær det hele Antal.“ Af dette Resultat at dømme, skulde man virkelig antage at det her nævnte Præservativ idetmindste i Indien har gjort god Nytte, og det synes ogsaa at stadfæstes ved flere Rapporter fra de engelske Læger.

Da man allerede i længere Tid med mere og mindre Held havde anvendt Chlor, nemlig Chlor-Gas og Chlor-Kalcium, imod flere pestartede og smitsomme Sygdomme, navnlig Typhus, Pest, Miltbrand, ondartede Kopper, Skarlagensfeber ꝛc., saa var det saare naturligt, at Lægerne ved Choleraens Fremrykken begyndte at gjore Brug af dette Middel, idet de i det troede at besidde et Stof, som kunde tilintetgjore alle smitsomme Sygdomsstoffer. Man vidste af Erfaringen, at Chlor-Luft tilintetgjor Lugten og Dunsten af forraadnede Stoffer, og den Hypothese syntes derfor fuldkommen retfærdiggjort, at det efter al Sandsynlighed ogsaa maatte virke tilintetgjørende paa smitsomme Sygdomsstoffer. Da man nu ved Choleraens Fremrykken i Europa almindelig antog, at den forplantede sig ved Smitte, idet man endvidere troede, at Smitten ikke blot forplantede sig ved Berorelse af den Syge, eller ved Atmosphæren i hans Nærhed, hans Uddunstning, Aandedræt o. s. v., men endogsaa ved Klæder og Effeeter, som havde været i den Syges Nærhed eller kommet i umiddelbar Berørelse med ham, saa var det ganske consequent, at man ikke blot søgte at destruere Sygeluften omkring den Syge ved Hjelp af Chlor-Roguinger, men at man endogsaa gik saa vidt, at alle for Smitstoffet modtagelige Effecter, Meubler, Klæder, Papirer ꝛc. bleve gjennemtrukne med Chlor-Damp, eller, hvor dette

beqvemmere lod sig udføre, udvadskede i en Opløsning, bestaaende af 1 Deel Chlor-Kalk og 100 Dele Vand. Disse Chlor-Røgninger og Chlor-Vadskninger bleve paabudne og indførte ved alle Contumaz- og Qvarantaine-Anstalter overalt i Europa, og ere det for en stor Deel den Dag i Dag. Endvidere brugte Choleralægerne Chlor og Chlorkalk for at præservere sig selv for Smitte, idet de imprægnede deres Klæder med Chlordamp og bare smaa Papirsposer med Chlorkalk i Lommerne, og flere Læger vare virkelig af den Formening; at de ved dette Middel havde bevaret deres Sundhed for Cholera-Smitten. Paa de store Hospitaler brugtes overalt Chlor-Røgninger, og paa flere Maader blev dette vistnok drevet altfor vidt. Disse Chlor-Røgninger foretoges, og foretages endnu, paa den Maade, at man tager 2 Lod pulveriseret Bruunsteen og 6 Lod Kogsalt, blander dem sammen og overgyder denne Blanding med 4 Lod concentreret Svovelsyre, som, forend den heldes paa Pulveret, maa være fortyndet med ligesaa mange Vægtdele Vand.

Det forstaaer sig af sig selv, at man just ikke behøver at binde sig til de her angivne Vægtdele, naar blot Forholdet er det samme, og Formelen for disse Røgninger opstilles derfor tydeligst og bedst saaledes:

Tag pulveriseret Brunsteen 1 Deel,
„ pulveriseret Kogsalt 3 Dele,

overgyd denne Blanding i en Skaal eller paa en dyb Tallerken med:

concentreret Svovelsyre 1 Deel,
almindeligt Vand 1 Deel,

og rør om i Blandingen med en Glasstav eller en Træspatel; herved udvikles da Chlordampen i Mængde i Form af en hvid Taage.

Da imidlertid Chlordampen har den Egenskab, at den angriber Aandedrætsorganerne og fremkalder Hæshed og Hoste naar den bruges hyppigt eller i en altfor concentreret Tilstand, saa have flere Læger, istedet for Chlordampen frembragt paa den anførte Maade, foretrukket at udvikle en svagere Chlor-Luft ved Hjælp af Chlorkalk. Dette skeer paa den Maade, at man tager 1 til 2 Theskeer Chlorkalk og ligesaameget suurt svovlsuurt Kali (Kali sulphuricum acidum), blander dem sammen i et Glaskar eller en lille

Porcelainsskaal, og tilgyder derpaa saameget Vand, at det Hele udgjør en grødagtig Masse, som røres op med en Træpind. Imedens dette foretages lukkes Vinduer og Døre, og Værelset fyldes da snart med en tilstrækkelig stærk, men ikke saa meget angribende Chlordunst. Atter andre bruge at stænke Gulvet i Sygeværelserne med en Opløsning af 2 Lod Chlorkalk i 2 Potter Vand, hvilket giver en svagere og ikke skadelig Chlordunst i Værelset.

Desværre har Erfaringen ikke stadfæstet de Forhaabninger, man gjorde sig om Chlorets Kraft til at ødelægge eller forebygge Choleraſmitten. Flere Læger troede rigtignok i Begyndelsen at have præserveret sig selv og andre ved dette Middel, men nøiagtigere Erfaringer stadfæstede ikke dette Udsagn. Man har seet Chemikere, som selv vare beskjæftigede med at lave Chlorkalk og som vare omgivne af en temmelig stærk Chlordunst, angribes af Choleraen, og det endogsaa i en meget heftig Grad. Man har seet Vaagekoner, som altid bare Chlorkalk paa sig, og som vare bange for at røre ved et Stykke Tøi, der havde været i Berørelse med en Cholera-Patient, forend det havde ligget i en Chlorkalk-Opløsning, saae Sygdommen og døe af den, imedens Andre paa samme Sted, som intet Præservativ brugte, bleve forskaanede for Sygdommen. Ja, hvad det Værste er, man er kommet til den Anerkjendelse, at man paa Hospitalerne aldeles ingen Nytte har seet af disse Chlor-Røgninger imod Cholera, og Nogle ere endogsaa af den Mening, at man har stiftet meget mere Skade end Gavn med dem i bemeldte Sygdom. Lægger man nu hertil, at Chlordampen er intet mindre end uskyldig, naar den bruges paa en uforsigtig eller overdreven Maade, saa synes man meget at burde indskrænke Chlor-Røgningerne imod Cholera.

Nogle Læger, som ikke uden Grund frygtede for de overdrevne Chlor-Røgninger, have anvendt Røgninger med Salpetersyre, da de troede at disse vare mindre angribende for Brystet. Disse Røgninger, som først ere foreslaaede og bragte i Anvendelse af Carmichael Smyth, foretages paa den Maade, at man tager pulveriseret Salpeter og overgyder den paa en dyb Talerken med Svovelsyre. De roses af mange som et fortrinligt Forebyggelsesmiddel imod Cholera-Smitten, ihvorvel de for Resten, som

desinficerende Middel imod andre smitsomme Sygdomme, antages at staae langt tilbage for Chlor-Dampen.

Virksommere end Chlor-Røgningen og Dampen af Salpetersyre ere uden Tvivl Eddike-Røgningerne, idetmindste imod Choleraen. Disse Røgninger, der, som bekjendt, foretages paa den Maade, at Eddiken stænkes paa en ophedet Ildskuffe eller Jernplade, have det Fortrin, at de med Fordeel kunne foretages i Sygeværelset hvor Patienten ligger, og de virke i Regelen baade forfriskende og oplivende paa ham. Dog maae disse Røgninger, naar de foretages paa ovenanførte Maade, hvilken jo er den simpleste og almindeligste, ikke være for stærke, thi da vilde de ogsaa falde Patienten for Brystet. Den hensigtsmæssigste Maade at foretage disse Eddike-Røgninger paa, er den, at man tager Kryder-Eddike og lader den koge i en lille Blik- eller Porcelains-Skaal over en Spirituslampe i Sygeværelset. Dampen bliver da ikke for stærk, men yderst behagelig og oplivende, saavel for selve Patienten som dem, der skulle vaage over ham. Vi antage, at disse Eddike-Røgninger, navnlig naar de foretages paa den sidst beskrevne Maade med Kryder-Eddike med Campher *(acidum aceticum aromatico-camphoratum)* ere et ligesaa sikkert Forebyggelsesmiddel som Chlor-Dampen, om ikke meget bedre. Under alle Omstændigheder have de den Fordeel, at de ere behagelige og velgjørende for selve Patienten. I privat Praxis, hvor en Spirituslampe og en Porcelainsskaal ikke altid ere ved Haanden, kan man opnaae en lignende, skjøndt noget svagere Virkning, ved at stænke Gulvet med varm Campher-Eddike.

Flere Læger have paastaaet, at Vadskninger af Ansigtet og Hænderne med Campher-Eddike skulde være et særdeles godt Præservativ imod Choleraen, og vi ere tilbøielige til at troe, at dette virkelig er Tilfældet. Vi ville senere, ved at omtale Behandlingen af Cholera med Campher og Campherdraaber, faa Leilighed til at vise, at det synes virkelig, som om Campheren er et paa en specifik Maade virksomt Stof imod Cholera-Giften, og vi have al Grund til at formene, at man ikke endnu saa aldeles rigtig har opfattet denne Campherens specifike Virkning imod den asiatiske Cholera.

Iblandt de forskjellige Røgninger, man har anvendt for at fore-

bygge eller formilde Cholera=Smitten, fortjene ogsaa Rogninger med Tjære at nævnes. De have under Cholera=Epidemierne hos den simplere Mand været temmelig i Brug og flere Læger paastaae at have seet god Nytte af dem. Vi troe ikke at de ere saa ganske at forkaste, thi antage vi endogsaa, at de imod andre smitsomme Sygdomme, saasom Pesten, Typhus, Skarlagensfeber ꝛc. ere et svagere Forebyggelses= og Præservativ= Middel end Chlor=Dampen, saa følger deraf ikke, at de ogsaa i Choleraen skulde være det, thi vi maa aldeles ikke tabe af Sigte, at Cholera=Smitten er saare forskjellig fra de fleste andre nu bekjendte smitsomme Sygdomme.

Flere bittre Midler vare i sin Tid anbefalede som fortrinlige til at forebygge Cholera, og man finder endnu mange Læger som synes at have Tiltro til dem. Af denne Aarsag høre de saakaldte bittre Snapser til Dagens Orden der, hvor Cholera grasserer, uden at man dog videre lægger stor Vægt paa, hvilket Bitterstof man laver deslige Snapser af. Saaledes bruge nogle Malurtdraaber andre Ovassia eller Cascarilla Draaber. I Rusland har man brugt *Radix angelicæ* til at tygge paa som Skraa, og som det lader til med stærk Tiltro. Den hensigtsmæssigste Blanding forekommer os at være lige Dele Pommerants= og Cascarilla=Draaber, som tages i en Snaps god og reen Kornbrændeviin til omtrent 60 Draaber ad Gangen. Vi have seet flere Tilfælde af Cholerine, hvor disse Draaber, givne i Brændeviin eller god og stærk Portviin, have viist en særdeles gavnlig Virkning, og vi ere derfor tilbøjelige til at troe, at de, tagne i Tide, især naar de blandes med lidt Opiumsdraaber, ofte kunne forebygge Cholerinens Overgang til virkelig Cholera, naar man til samme Tid anvender de fornødne Forsigtighedsregler, hvorom vi senere, ved at omtale Choleraens egentlige Behandling, nærmere skulle udtale os.

En berømt Cholera=Læge i Preussen, nemlig Dr. Schäfer, brugte i sin Tid følgende Forebyggelsesmiddel med betydeligt Held: **Rp. Tincturæ aromaticæ ʒj. Balsam: vitæ Hoffmanni ʒiii. Naphthæ acetic: ʒiß. Ol. calami aromatic. gttas v. M. D. S.** 20 Draaber, at tage 3 Gange om Dagen i Viin eller Liqueur.

Et tusinde Mennesker, som brugte dette Præservativ, bleve frie for Cholera.

Da man i Begyndelsen nærmest ansaae Choleraen at have sit Sæde i Maven og Underlivsorganerne, saa fulgte deraf, at de mod Cholera anvendte Forebyggelsesmidler, navnlig forsaavidt de bleve brugte udvortes, fornemmelig applicceredes paa disse Steder, som man antog for at være mest udsatte for Sygdommen. Af denne Aarsag var det altsaa, at Mavebælter og forskjellige Plastere i Hjertekulen hyppigt bleve anvendte som Forebyggelsesmiddel imod den asiatiske Cholera. Men i hvor utvivlsomt det er, at Forkjølelse af Maven og Underlivsorganerne kan betragtes som en høist farlig disponerende Aarsag til denne Sygdom, saa have vi dog ingen sikker Efterretning om, at hine Mavebælter og Maveplastere have havt nogen specifik beskyttende Virkning imod Choleraen. En varm Paaklædning er altid tilraadelig naar Cholera grasserer, men hvad enten Maven holdes varm ved et Mavebælte eller en varm Flonelstrøje baaren nærmest Legemet, er vel ligegyldigt. De som enten af Naturen have en svag Fordøjelse, eller lide af et eller andet langvarigt Onde i Maven eller Underlivsorganerne, finde ofte en betydelig Lindring ved et stort Plaster som bedækker hele Underlivet (ligemeget om dette Plaster er det saakaldte Gudshaandsplaster eller simpelt svensk Hefteplaster), og det er derfor meget sandsynligt at disse Plastre kunne være ret gavnlige for dem, som have en vis Disposition til Underlivslidelser, og som sædvanlig imedens Choleraen grasserer, netop ved denne Disposition, fortrinsviis synes at være udsatte for Sygdommen.

I Lemberg anbefaledes i sin Tid, imedens Choleraen grasserede der, følgende Forebyggelsesmiddel. Et Stykke Læder, af Form som et Hjerte og saa bredt og langt som et lidet Fingerspand, bestryges tyndt med Harpix, gjøres derefter varmt over Kulild og lægges derpaa, med Spidsen opad, i Hjertekulen. Desuden tager man dagligen 1 eller 2 Draaber Chamomille- eller Pebermynthe-Olie paa Sukker.

Homöopathiens Stifter, den bekjendte Dr. Hahnemann, roste i sin Tid Kampheren som en specifik Modgift imod Cholera-

Smitten og der mangler ikke paa udbasunende Beretninger fra de homøopathiske Læger, som gaae ud paa at bevise at Kampheren er en sikker Modgift, eller, som man i Lægevidenskaben plejer at udtrykke sig, et sikkert Specificum imod den asiatiske Cholera. Ihvorvel vi nu ikke have nogen stor Tiltroe til de homøopathiske Beretninger eller til Homøopathernes Forsikkringer om de af dem angivne specifike Lægemidler, saa kunne vi dog ikke nægte, at der foreligge gjentagne Erfaringer, saavel fra redelige Homøopather, som fra flere paalidelige alløopathiske Læger, som sætte det udenfor al Tvivl, at vi i Kampheren besidde et kraftigt Middel, saavel imod den gamle europæiske, som imod den asiatiske Cholera. Allerede imod Slutningen af det forrige Aarhundrede gjorde den gamle Prof. Bang opmærksom paa Campherens specifike Virkning imod den saakaldte Høstcholera, og imedens de andre Læger plagede deres Patienter med slimede og adstringerende Midler, ofte uden den forønskede Virkning, helbredede Bang sine Cholera-Patienter sikkert og hurtigt med nogle Campherdraaber og koldt Vand. De fleste danske Læger have siden den Tid fulgt Bang's Exempel, og det stedse med meget tilfredsstillende Resultater, og allerede denne Omstændighed synes at tale for, at Campheren udøver et Slags specifik Virkning paa den Sygdoms-Proces, som ligger til Grund for Choleraen. Der mangler heller ikke Exempler paa, at denne Virkning synes at stadfæstes ved andre Erfaringer. Saaledes brugte den bekjendte Dr. Raspail Campheren, som Præservativ under Choleraen i Paris, og efter hvad Flere paastaae med et gunstigt Resultat. Den russiske Stabslæge Solomow brugte ligeledes Campheren, deels som Præservativ, deels som virkeligt Lægemiddel, og han siges i sin Tid at have været den heldigste af alle russiske Læger i Behandlingen af Cholera. Lignende Erfaringer haves fra en engelsk Garnisonslæge ved Navn Annesley, som var Forstander for et stort Cholera-Hospital i Præsidentskabet Madras, og som i Følge Beretningerne skal have været en af de heldigste i at curere den indiske Epidemi. Endvidere har man Exempler paa i den senere Tid, at Indgnidninger af Opodeldok og Campherolie have viist dem gavnlige som Præservativmiddel, og der er megen Grund til at troe, at Cajeput-Olie og de

øvrige ætheriske Olier, der, saavel i deres chemiske Sammensætning som i deres medicinske Virkning paa Legemet, have saa meget tilfælles med Campheren, ogsaa ere at betragte som ret brugbare Forebyggelsesmidler imod Choleraen, forudsat at de anvendes i Tide og paa en rigtig Maade. Af denne Aarsag vilde det altsaa være tilraadeligt under en Cholera-Epidemie, at have Klæderne impregnerede med Campherdunst, især hos dem, der skulde omgaaes og komme i umiddelbar Berørelse med Cholera-Patienter.

I forrige Aar vilde man i Rusland have fundet et godt og sikkert Forebyggelsesmiddel i den saakaldte Bjergnaphta eller Steenolie (Oleum petræ), og der paastodes endogsaa, at en Deel af den russiske Armee i Tscerkesien havde brugt dette Præservativ med Held. Denne Olie blev taget i Brændeviin eller Vand fra 10 til 30 Draaber, saasnart de første Spor til Choleraen viste sig.

Man har i den sidste Tid fra flere Steder paastaaet, at Grundaarsagen til Choleraen var at søge i en Aftagelse af Luftelectriciteten og Jordmagnetismen. Vi have i sin Tid i „Nordlyset" gjort opmærksom paa, at ihvorvel dette synes at stadfæstes ved Observationer, som ere foretagne i Wien, München, Mailand, Breslau o. s. v., saa er dette dog endnu kun at betragte som en Hypothese, der trænger til nøjere at stadfæstes og belyses ved gjentagne physikalske Experimenter. Slige Experimenter ere imidlertid ingenlunde saa simple eller ligefremme at anstille, thi for det Første udkræve de sikre og nøiagtige Instrumenter, og for det Andet maa de foretages af dygtige Physikere, naar de skulle føre til et videnskabeligt Resultat. Den første Læge, som yttrede den Mening, at Choleraen opstod ved en Mangel paa Luftelectricitet, var Dr. Sibergundi, idet at han paastod, at Sygdommens Grundaarsag var at søge i en altfor ringe electrisk Spænding i Legemet. Denne Mangel paa det electriske Fluidum i Legemet foraarsagedes, efter Dr. Sibergundi, enten derved, at det electriske Fluidum i altfor sparsom Mængde tilførtes Legemet, eller ogsaa derved, at Electriciteten altfor hurtig fradroges Legemet af Atmosphæren, der som bekjendt under Choleraen næsten altid viser en fremherskende negativ Electricitet. Denne Hypothese fandt flere Tilhængere iblandt Lægerne, idet disse ved Hjælp af den troede

at kunne forklare sig den pathologiske Proces, som foregaaer i Legemet under Cholera-Anfaldene. Dr. Buzzorini søgte senere ved directe Forsøg, anstillede i Wien, München, Mailand og Breslau, at gjøre, at Hovedaarsagen til Cholera-Epidemierne var at søge i en formindsket Luftelectricitet og i en Aftagelse af Jordmagnetismen paa de Steder, hvor Choleraen grasserer. For at constatere disse Hypotheser mangle vi dog endnu tilstrækkelige Observationer, thi ihvorvel der findes flere Omstændigheder som synes at tale for dem, tor vi dog paa ingen Maade stole paa disse som Noget der er givet ved Erfaringen. Vi have endnu mange Experimenter at gjennemgaae, forend vi kunne komme paa det Rene med de electriske Phænomener, som vise sig i det menneskelige Legeme. Vel vide vi af paalidelige Experimenter, at der i Legemet foregaae galvaniske Strømninger, som gaae fra Slimhinderne til den ydre Hud, ligesom det ogsaa ifølge Heale's Experimenter er sat udenfor al Tvivl, at der i Blodcirculationen foregaaer en galvanisk Strøm, som gaaer ud fra Pulsaarene og vender tilbage igjennem Blodaaresystemet. Disse og flere electriske Strømninger i Legemet ere imidlertid endnu saa lidet undersøgte, at vi ikke have nogen klar Kundskab om, hvorledes de forandres i de forskjellige Sygdomme, eller overhovedet, hvilke Modificationer de ere underkastede. Saameget kunne vi imidlertid slutte os til, at en betydelig Forandring i disse Kraftyttringer maa udøve en meget indgribende Forstyrrelse i hele Legemet, og det er ikke usandsynligt, at de, med Hensyn til visse Sygdomme, spille en langt betydeligere Rolle end vi hidtil have ahnet. Skulde det imidlertid ved gjentagne nøjagtige Forsøg vise sig, at Choleraen opstaaer ved electriske Abnormiteter eller Misforhold i Legemet, saa var det vistnok tænkeligt og vel endogsaa høist sandsynligt, at isolerende eller ikke ledende Stoffer og Substanser, anbragte paa Legemets Overflade, vilde kunne tjene som sikkre Forebyggelsesmidler imod den. Vi sigte her navnlig til Olie Indgnidninger, der som bekjendt ere brugte med Nytte imod Pesten,*) og til Silkestoffer, anbragte nærmest

*) Man skal paa flere Steder have gjort den Erfaring, at Lysestøbere og Andre, som omgaaes meget med olieagtige Substanser, blive forskaa-

Legemet, da Silken er en Ikkeleder for Electricitеten. Mærkeligt er det, at flere af de anbefalede Præservativer bestaae af isolerende Stoffer. Hertil hører det i Wien saa meget brugte Cholera-Plaster, bestaaende af: Rp. Empl. de Galbano crocati ℥j. Empl. aromatici ℥iij. camphoræ in laudano liqvido solutæ ℥ß. Ol. cajeput. gtt. xij., hvilket smurt paa Skind blev baaret paa Underlivet under et uldent Bælte. Vi have for omtrent et Aar tilbage i „Nordlyset" fremhævet nogle Experimenter, som synes at sætte det udenfor al Tvivl, at La-Grippen foraarsages ved et Stof, som først blev opdaget af Prof. Schönbein og som har faaet Navn af Ozone. Det er et Stof, som udskiller sig ved den positive Pol af den galvaniske Søile, og altsaa er at betragte som et Product af den positive Electricitet. Det har flere Egenskaber tilfælles med Chlor og virker stærkt irriterende paa Lungerne. Men ligesaavist som det nu er, at den overveiende positive Luftelectricitet frembringer et eget Stof, som er høist skadeligt for Sundheden, ligesaa antageligt synes det ogsaa, at der ved en overveiende Minus-Electricitet dannes et eget Stof, som kan blive af skadelig Indflydelse for Sundheden. Vel har Videnskaben endnu ikke været istand til at bevise et saadant Stofs Tilstedeværelse under Choleraen, men vi have dog al Grund til at supponere, at det virkelig existerer, eller i al Fald dannes under Cholera-Anfaldene; dette forekommer os under alle Omstændigheder at være en rimeligere Hypothese, end at antage at Choleraen skulde avles ved Infusionsdyr, hvilket man paa nogle Steder har meent. Vi mangle i Naturvidenskaberne Exempel paa slige giftige Infusionsdyr, og vi tvivle meget paa at Dyr med en saa svag

---

nede for den asiatiske Cholera, og dette har givet Anledning til at nogle Læger, for at conservere sig selv for Smitte, have brugt Indgnidninger af Olie som Præservativ. For at tilføre Legemet Electricitet paa en konstig Maade lod Dr. Kolb i Hadamar forfærdige galvaniske Mavebælter og bruge som Præservativ mod Cholera. De gjorde i sin Tid megen Opsigt og vare meget i Brug.

Livskraft som Infusionsdyrene nogensinde kunde blive skadelige for den menneskelige Organisme.

Efter saaledes at have omtalt de Midler, hvorved hvert enkelt Individ antages at kunne præservere sig for Choleraen, ville vi med nogle Ord paapege de Foranstaltninger, Staten efter vor Formening bør være belavet paa, hvis denne Sygdom enten nu eller senere skulde hjemsøge vort Fædreland og trænge inden for dets Grændser.

Det er noksom bekjendt, hvilken Strid der er bleven ført for og imod Choleraens Smitsomhed. Contagionister og Anticontagionister have bekriget hinanden ligesaa ivrigt som selve Choleraen har bekriget Menneskeslægten. Desværre er vor Kundskab om Smitstoffene, trods de mange Debatter som ere førte om denne Gjenstand, endnu saare ufuldstændige, og vi have oprigtig talt aldeles ingen klar Idee om største Delen af de saakaldte Contagier eller Miasmer. Det høieste Videnskaben endnu har præsteret er, at vi vide, at Contagierne meddeles ved Berørelse eller Smitte, og Miasmerne i Regelen igjennem Luften: vi sige i Regelen, thi der haves ogsaa Miasmer som tillige ere contagiøse, og til dette Slags Sygdomme synes Choleraen at høre. Det er nemlig ved flere Kjendsgjerninger beviist, at Cholera har forplantet sig ved Smitte; der foreligge solklare Facta, som bevise, at Sygdommen er bragt til flere Steder ved Syge fra smittede Egne. Paa den anden Side mangler der ikke paa Exempler, at Choleraen er opstaaet paa flere Steder, uden at det har været muligt at bevise dens Indførelse ved Smitte, og disse Exempler have Anticontagionisterne naturligviis taget sig til Indtægt: derfor har ogsaa den Mening i den senere Tid mere og mere vundet i Styrke, at Sygdommen er baade miasmatisk og contagiøs. Som Følge af de stridende Meninger have nogle Regjeringer opgivet den Idee, at ville holde Choleraen ude ved Hjælp af Qvarantainer og militaire Cordoner, imedens andre Lande derimod have troet ikke at burde forsømme disse Midler. Senere Tids Erfaring vil vistnok godtgjøre, hvilket er det Rigtigste; imidlertid er det vistnok neppe at vente, at Stater med vidtudstrakte

Grændser nogensinde ved Qvarantaine ville kunne forhindre Choleraens Fremtrængen inden deres Grændser, selv om man antager at den udelukkende forplanter sig ved Smitte. Aarsagen hertil er den, at det er næsten en Umulighed for en stor Stat, som trues af Epidemien fra flere Sider, at organisere et saa fuldstændigt Qvarantaine-Væsen, at det i denne Henseende kan opfylde sin Hensigt. Dette gjælder navnlig om Continental-Staterne, thi hvem vil nogensinde kunne troe, at det er en Mulighed aldeles at spærre en vidt udstrakt Landgrændse ved militair Cordon? De som have nogen Kjendskab til de vidtudstrakte Smuglerier paa Continentet, maa vistnok indromme, at en total Afspærring ved militaire Cordoner neppe nogensinde vil kunne udføres til nogen Fuldkommenhed.

Ifolge statistiske Data har Cholera i et Tidsrum af 30 Aar dræbt over 20 Millioner Mennesker. Den er altsaa de facto den værste Ødelægger af Menneske-Liv, som Historien endnu har at opvise. Vel have flere Læger næret det Haab, at den paa dens kommende Vandringer igiennem Europa vilde blive mildere, men det er saa langt fra at Erfaringen har stadfæstet dette, at dens Besøg denne Gang truer med at blive meget mere ødelæggende end nogensinde for. Den har nu for Øieblikket en Fokus, der næsten strækker sig fra Østersøen til det sorte Hav, og man har nu gjort den lidet trøstende Erfaring, at den dræber omtrent 2/3 Dele af de Angrebne, imedens den paa dens forrige Vandringer over de samme Lande ikke dræbte mere end knapt Halvdelen af de Syge. Vi see altsaa hvor nodvendigt det er, at Regjeringerne ere paa deres Post, og ikke forsømme noget Middel, som kan standse eller formilde den fremrykkende Landeplage. Vi antage at de mindre Stater, det vil sige de Stater, som ikke have en stor og udstrakt Landgrændse, endnu bør prøve paa at holde Epidemien fra Livet ved vel organiserede og hensigtsmæssige Qvarantaine og Contumaz-Anstalter, samt, hvor det med nogenledes Sikkerhed lader sig gjore, ved militaire Cordonner. Endvidere paastaae vi, at det er Regjeringernes Pligt under en udbrydende Cholera-Epidemie at sørge for en bedre Forpleining af de Fattige, og at lade vedkommende Embedsmænd vaage over, at de Fattige erholde en sund og god Føde. Det er nemlig en ved mangfoldige Erfaringer constateret Kjendsgjerning, at

Choleraen fortrinsviis angriber de fattige og forarmede Klasser, som have Mangel paa sund Føde og tilstrækkelig varm Klædning. Ved Choleraens Udbrud maa disse Klasser derfor hjælpes saameget som muligt, det byder Pligtens, Religionens og Humanitetens Stemme, thi uden en saadan virksom Hjælp er al Lægehjælp saagodt som uvirksom og afmægtig. Forsømmer Staten sin Pligt i denne Henseende, saa tiltager Faren for Smittens Udbredelse bestandig, og Sygdommen pleier da tilsidst heller ikke at skaane de Velhavende, hvilket mangfoldige Exempler vise. Den Rige kan derfor ved Choleraens Udbrud selv være tjent med at give sin Skjærv til de Fattiges Forpleining, thi han bidrager derved middelbart til Sygdommens Standsning, ja, til sin egen Sikkerhed. Man har flere Exempler paa, at Choleraen i de fattige Qvarterer af de store Stæder ofte har opnaaet en høi Grad af Smitsomhed, og den har da tilsidst ikke skaanet de Formuende.

Forresten indsee vi ikke, hvorfor Staten under en paakommende Cholera-Epidemi skulde behøve at genere sig for at paalægge en formelig Beskatning til ovenanførte Øiemed. Det gjælder her at værne om Statsborgernes Liv og Helsen. Det gjælder om, at gjøre en for Medborgernes Liv og Sundhed høist farlig Fjende saa uskadelig som muligt, og under slige Omstændigheder maa Borgerne finde sig i rimelige Opoffrelser. Choleraens Fremtrængen overalt paa Continenten, og nu selv i Storbritannien, maa lade os befrygte, at den vil gaae over hele Europa. Vel er den for Øieblikket paa Grund af Aarstiden ikke meget farlig, men vi vide, at dens tilsyneladende mindre Ondartethed snart kan forandre sig. Den pleier jo i Almindelighed at være mindre ondartet om Vinteren og tiltage med Foraarsvarmen, idetmindste har dette været Tilfældet i Rusland. Det være langt fra os at ville ængste Nogen, men man bør altid belave sig paa det værste. Det er bedre at gaae Faren i Møde med fuld Overbeviisning om dens sande Beskaffenhed, end at lade sig blænde af blinde Forhaabninger, som ofte foraarsage de meest fordærvelige Indtryk naar Faren staaer for Døren. Den som bedst belaver sig paa Faren forend den kommer, beholder sædvanlig det bedste og stadigste Mod i selve Farens Øieblik. Vi kunne ikke dølge det for os selv eller Andre, at vi ansee

Rigets Hovedstad for at være intet mindre end godt belavet paa at modtage en saadan Gjæst som Cholera. Kjøbenhavns urene Gader og mange aabne Rendestene, med alle deres Uddunstninger, afgive en ægte Pleiestiftelse for den slemme Gjæst, hvis den, hvad Gud forbyde, skulde besøge Hovedstaden. Det er en constateret Kjendsgjerning, at Cholera-Smitten med stor Forkjærlighed holder sig til Vanduddunstninger, og navnlig til Uddunstningerne af ureent eller stinkende Vand. Derfor opholder Sygdommen sig fortrinsviis ved større og mindre Floder, ved stillestaaende Vand, ved Kanaler ꝛc. Man tænke sig nu den betydelige Vand-Overflade Kjøbenhavns samtlige aabne Rendestene med samt Byens Kanaler udgjøre, og man vil da finde, at denne Overflade meget godt æqvivalerer med en eller flere Floder. Ikke at tale om den Mangel paa Reenlighed som findes i Staden, hvilken Mangel Dr. Hornemann i sin Tid meget træffende har skildret i „Fædrelandet“. Vi vide jo desværre af mangeaarig Erfaring, hvilken Næring Typhus, Barselfeberen, og adskillige andre ondartede Sygdomme have fundet i Kjøbenhavn; hvad vil der da blive, dersom Cholera kommer, hvis man ikke ved energiske Midler i Forveien søger at afhjælpe de tilstedeværende Mangler. Hvilken Næring vil ikke denne Epidemie finde i Kjøbenhavns aabne Rendestene? i dens snevre og urene Gader, og endelig i dens slette Drikkevand? Selv Stadsgravene omkring Byen ville bidrage meget til det Værste, og det er derfor paa høie Tid at der lægges alvorlig Haand paa Værket med at afhjælpe disse uheldsvangre Omstændigheder saa meget som muligt. Endnu er det Tid, endnu kan der gjøres meget, men man glemme ikke, at der kan komme en Periode, hvor slige Forsigtigheds Regler blive for sildigt tagne! — Lad os huske paa det Gamle: ***Principiis obsta sero medicina paratur, cum mala per longas convaluere moras!*** — Og sæt nu at slige Forsigtighedsregler bleve overflødige med Hensyn til Cholera; sæt at vi slap for den, som forhen: Umagen vilde derfor ikke være spildt, thi vi vilde, ved at sørge for den tilbørlige Reenlighed i Hovedstaden, forbedre dennes Sundhedstilstand uendelig meget; vi vilde for Eftertiden mindre blive plagede af Typhus og andre ondartede Sygdomme. Vi holde os forvissede om, at denne Sag lod sig udføre uden stor Vanskelighed, naar man kun rask lagde Haand

paa Værket. Kjøbenhavnernes Sands for Orden og Reenlighed, og deres Veldædighed, som hidtil altid, naar det gjaldt, har viist sig i et glimrende Lys, vilde vistnok ved denne Leilighed staae det Offentlige bi med Raad og Daad, naar kun de, som ved slige Leiligheder burde staae i Spidsen, gjøre Begyndelsen imedens der endnu er Tid og Raaderum dertil. Angaaende Realisationen af slige Forbedringer henvise vi forøvrigt til Dr. Hornemann's velskrevne Afhandling i „Ugeskrift for Læger" Nr. 14, d. A.

Vi gaae nu over til at omtale Choleraens Behandling og de forskjellige Lægemethoder, som ere blevne anvendte imod den. Af disse ville vi dog kun omtale dem, som Erfaringen har stemplet som de bedste og som altsaa efter al Sandsynlighed ogsaa ville være de mest passende, hvis Epidemien skulde udbryde hos os, thi ihvorvel Erfaringen viser, at Epidemiens Gang og hele Characteer modificeerer sig noget i de forskjellige Egne, saa staaer det dog fast, at Grundtrækkene i Sygdommen, og følgelig Sygdomsprocessen selv, for det meste ere de samme. Heraf er det nu forklarligt, at de Lægemidler, som allerede viste sig gavnlige i Indien under Sygdommens første Optræden i 1817, navnlig Aareladning, varme Bade, Opium, Frictioner ꝛc., ogsaa senere overalt i Europa ere anvendte med Nytte. Det første Princip man i Behandlingen af Cholera har at holde fast paa, er imidlertid, at hvad der gjøres eller anvendes maa skee i Tide og med den tilbørlige Energie. Vi tvivle ikke paa, at Resultatet af Behandlingen vilde vinde overordentlig meget, naar man rigtig vilde indsee, at der aldeles ingen Tid er at tabe, at ikke blot Timer men endogsaa Minutter ere af Vigtighed, og at hvad der kunde udrettes for en Time tilbage, gaaer for evig tabt, dersom den beleilige Tid bliver forsømt. Vi have seet Cholera-Patienter, hvis Død uden Tvivl maatte tilskrives den Omstændighed, at flere Timer var hengaaede, forend de kunde faae den fornødne Hjælp. Cholera-Anfaldene have i denne Henseende megen Lighed med Arsenikforgiftninger. Ved disse kan man nemlig ogsaa udrette meget, naar man kommer i Tide, men er der først hengaaet nogen

Tid inden den sande Modgift kan anvendes, saa er Redningen umulig, thi Modgiften er da aldeles uvirksom. Lad os derfor holde fast paa det Princip i Behandlingen af den asiatiske Cholera: at Hvad der foretages det maa gjøres strax, uden Ophold, thi ellers er det maaskee for sildigt.

Den asiatiske Cholera optræder ikke altid under selvsamme Symptomer, eller med den samme Heftighed, men dens Begyndelse er underkastet mange Nuanceer, og ihvorvel vi ikke i denne Afhandling have foresat os at skildre Choleraens Symptomer, finde vi det dog nødvendigt, at omtale de Tilfælde som pleie at ledsage den, naar den først angriber sit Bytte, thi det beroer altid noget paa de første Symptomer, hvilken Behandling man i Begyndelsen af Sygdommen kan vente sig den største Nytte af.

I de allerfleste Tilfælde begynder den asiatiske Cholera med den saakaldte Cholerine, som bestaaer deri, at Patienten angribes af mere eller mindre stærk vandagtig Diarrhoe med Rumlen i Tarmene og en eiendommelig Angst i Hjertekulen. Diarrhoeen er ofte i Begyndelsen ikke meget hyppig i de første Timer, men tiltager dog sædvanlig meget pludselig med stor Mathed, stadig Angst, Smerter i Hjertekulen og Qvalme eller stærk Brækning. Det som udtømmes ved Diarrhoeen er sædvanlig slimagtigt Vand, der meget ligner Risvand, og hvori man meget ofte finder en Mængde svømmende Fnokker, som see ud som henkogt Riis. Brækningen er snart hyppig, snart mere sjelden. Patienterne opkaste først alt hvad de have nydt, og derpaa en sliimagtig eller vandet Vædske med hine characteristiske Riisvandsfnokker, hvilke i enkelte Tilfælde ere blandede med nogen Galde. Samtidig med disse Symptomer begynder Patienten at føle Trækninger og Krampe i Læggene, som meget snart udbrede sig til Underlivet, navnlig til de større Underlivs-Muskler, og undertiden endogsaa til Armene og Ryggen. Angsten tiltager da i Reglen med hvert Minut, og Patienten vender og dreier sig, dreven af et Slags Qval og Uro, snart paa den ene, snart paa den anden Side. Pulsen, som i Begyndelsen af Cholerinen ofte er noget spændt og uregelmæssig, bliver efterhaanden som Tilfældene tiltage, navnlig ved Krampernes Indtræden, lille, hurtig og tilsidst, naar Cholerinen er gaaet over i Cholera, ikke til at føle. Sædvanlig ledsages Cho-

lerinen af lette Kuldegysninger nedad Rygraden, eller etslags Kulde-fornemmelse i hele Legemet, og eftersom Tilfældene tiltage aftager Hudvarmen i en saare mærkelig Grad, og Huden faaer gusten graa Farve. Aandedrættet er ofte noget hyppigt og undertiden allerede meget tidlig kort og besværligt, hvilket er et slemt Tegn og Beviis paa, at Cholerinen er gaaet over i den allerfarligste Art af Cholera.

Under disse Symptomer, og saavidt muligt strax i deres Begyndelse, maa Lægen lade Patienten gaae til Sengs og lade ham indhylle, helst i opvarmede uldne Tepper; derpaa gives Patienten, hvis Diarrhoeen ikke er meget stærk, 30 til 40 Kampherdraaber og strax der ovenpaa en Kop varm Krusemynthe- eller Pebermynthe-Thee. Er Diarrhoeen nu meget stærk, saa gives strax de føromtalte Draaber, bestaaende af lige Dele Cascarilla og Pomerants-Essents med 1/6 Deel Laudanum eller Opiums-Draaber: hvilken Blanding gives i en Dosis af 60 Draaber hver eller hveranden Time. Under disse Symptomer ere ogsaa navnlig de af den berømte Dr. Graves i Dublin med saa megen Held imod Cholera anvendte Piller, bestaaende af Blysukker og Opium, i Følge eenstemmige Beretninger fra Dublin, særdeles at anbefale. Dr. Graves, en sjelden dygtig praktisk Læge i Dublin, der i Irland er ligesaa meget berømt for sine heldige Kurer, som han i den videnskabelige Verden er agtet og æret formedelst hans skarpsindige Lærdom, anfører selv de Grunde, som bragte ham til at anvende dette Middel, paa følgende Maade. I Cholera-Epidemien i Dublin i Aaret 1832 anvendte han ligesom hans øvrige Collegaer Calomel, uden tilfredsstillende Resultater. Grunden hvorfor Calomel blev anvendt var den, at man ved dette Middel troede at kunne virke paa Galdeafsondringen, som man antog for at være undertrykt. Graves indsaae snart at dette var en feilagtig Anskuelse, og at Mangelen i Galdeafsondringen hidrørte fra samme Aarsag som Mangelen paa Urin i Urinblæren, nemlig den, at Tarmkanalens Blodkar optog Blodvandet, hvorved der opstod en Blodløshed *(Anæmi)* i de øvrige afsondrende Organer. Det var ham nu indlysende, at dette ikke kunde forebygges ved Calomel, og han bestemte sig derfor til at anvende Blysukker, der ikke blot har den Egenskab at standse Diarrhoeen, men tillige standser Bræk-

ningerne. Dr. Graves anvendte Blysukkeret paa den Maade, at han tog 20 Gran Blysukker (Plumbum aceticum) og 1 Gran Opium, og lod deraf lave 12 Piller. Af disse Piller lod Dr. Graves give Patienten 1 Pille hver halve Time indtil Diarrhoeen aftog, og dette Middel viste selv i de mest fortvivlede Tilfælde den fortrinligste Virkning. I enkelte Tilfælde saa Graves sig nødsaget til at anvende 40 Gran Blysukker, og Middelet efterlod derfor ingen skadelige Følger for Organismen: Virkningen imod Sygdommen var derimod saa paafaldende, at en stor Deel af Dubliner-Lægerne adopterede denne Behandlingsmaade. Dr. Jonathan Pereira, som er bekjendt for hans udmærkede nye Værk over Medicinlæren, forsikkrer ogsaa at have seet god Virkning af dette Middel i nogle Tilfælde af ondartet Cholera. Naar man bestemmer sig til at anvende dette Middel, saa maa man vogte sig for, at Patienten ikke til samme Tid faaer nogen svovelsure, phosphorsure eller kulsure Salte, da disse vilde decomponere Blysukkeret og gjøre det uvirksomt. Saavidt os bekjendt er dette Middel endnu meget sjeldent blevet anvendt paa Continentet imod den her omhandlede Sygdom, ihvorvel dets Brug imod Cholera vistnok maa ansees som særdeles hensigtssvarende.

Vi have i senere Tid et nyt Middel, som formedelst dets Virkning paa Organismen fortrinsviis synes at være skikket til at virke sammensnærpende og stoppende paa Mavens og Tarmkanalens Blodkar og Sliimhinde, nemlig Garvestoffet *(Acidum tannicum* eller *Tanninum purum)*; det er saavidt vi vide endnu ikke blevet anvendt, men fortjente vist at bruges. Vi ville raade til at give det opløst i Rødviin i en Dosis af 2 til 6 Gran hver eller hveranden Time, indtil Diarrhoeen standser. En Mixtur, bestaaende af 2 *Scrupler* til 1½ *Drachme Acidum Tannicum* opløste i 8 Unzer god Rødviin, og hvoraf der efter Omstændighederne kan gives 1 Spiseskee hver, eller hveranden Time, vilde være en passende Sammensætning. Vi have 3 Gange brugt det imod stærk Cholerine med særdeles hurtig og god Virkning.

Man vil paa flere Steder have seet god Nytte af *Extractum*

monesiae (en meget sammensnærpende Plante-Extraet som indeholder en Deel Tannin), saavel imod Cholerine som selv den uddannede Cholera, men efter al Sandsynlighed hidrører dette derfra, at Planten indeholder, ligesaavel som China, Ratanha, og nogle andre sammensnærpende Planter, en betydelig Deel Garvestof. Det er vel sandt, at vi have ingen Mangel paa de saakaldte stoppende Midler, men det er ogsaa ligesaa sandt, at de ere alle for svage og usikkre at regne imod de her nu anbefalede, nemlig Blysukkeret og Tanninen, og det er derfor efter vor Formening aldeles urigtigt at tilsidesætte disse sidste for hine, ihvorvel de Første ved en langvarig Brug ligesom have vundet en større Borgerret. Der er, som vi forhen have gjort opmærksom paa, ingen Tid at spilde, naar man skal haabe at forebygge Cholerinens Overgang til virkelig Cholera. Svagtvirkende eller indifferente Lægemidler ere derfor ikke paa sin Plads, naar Talen er om at udrette noget imod dette farlige Onde; man maa strax anvende de mest virksomme Midler, thi ellers udretter man i Reglen lidet eller intet. Det vilde være høist dadelværdigt, naar man nu, ved en Arsenik-Forgiftning, efter den ældre Methode begyndte med at lade Patienten bruge Mælk, Sæbevand, Brækmidler &c., og ikke strax anvendte den sande Modgift, som senere Tids Erfaring har lært os at kjende i *Jernoxydhydratet (Ferrum oxydatum fuscum).* Hurtig forløbende og farlige Sygdomme udkræve en hurtig Hjælp og stærke og virksomme Lægemidler, og man udretter i slige Tilfælde aldeles Intet ved svage og langsomt virkende Midler. Man taber kun Tiden ved at anvende dem og derved ogsaa Leiligheden til at kunne udrette noget med de stærkere. Af denne Grund ville vi da ogsaa her ikke opholde os ved at opregne alle de forskjellige stoppende Medicamenter, som man har anvendt og endnu bliver ved at anvende imod Cholerinen og Cholera, thi, hvor Opium, Blysukker og Tannin ikke hjælpe som stoppende Midler, der ville alle de andre, være sig *Mucilago Gummi arabici*, *Oleum Ricini*, *Radix Colombo*, *Mixtura cretæ*, *Lavementer* med Stivelse, *Diosma crenata*, &c. &c., befindes aldeles overflødige.

Naar Cholerinen, hvilket ofte er Tilfældet, ledsages af

heftige Kramper, stærk Smerte i Hjertekulen ꝛc., saa er det nødvendigt at indgnide og frottere Extremiteterne og Ryggen med stærktvirkende inciterende Midler. I Rusland pleier man hertil at bruge et Huusmiddel, som bestaaer af ¼ Pund Kapsler af spansk Peber, der sættes paa 1 Pot stærk Brændeviin, og som derpaa bliver hensat nogle Dage paa et varmt Sted, for at det kan digereres, hvilket efter Sigende skal virke ret godt. Vi ville tilraade Anvendelsen af et af de stærkeste Pirremidler af Planteriget som vi kjende, til dette Øjemed, og dette Middel er den saakaldte Seneps-Olie *(Oleum sinapis aethereum)*. Tredive til 50 Draaber af denne Olie, blandede med 2 Lod stærk Spiritus, afgive et stærkt og hurtigt virkende Pirremiddel for Huden, som neppe vil feile at gjøre sin Virkning, naar ikke Hudlivet er saa at sige aldeles udslukket. Til samme Tid, som disse Indgnidninger foretages, gjør man vel i at lægge en stor Senepskage i Hjertekulen, samt at opvarme Hænder og Fødder ved Hjælp af varme Sandposer.

Naar den asiatiske Cholera i nogen Tid har grasseret paa et Sted, saa er det en almindelig Erfaring, at største Delen af Befolkningen paa et saadant Sted, formedelst den almindelig udbredte Smitte og den dermed forbundne specifike Luftbeskaffenhed, lider af en egen Art Upasselighed. Nogle klage over en særegen Fornemmelse af Mathed, Svimmel, Susen for Ørene, Beklemmelse i Hjertekulen, urolig Søvn og Søvnløshed; andre have en besværlig Fordøjelse, og lide af colikartede Smerter i Underlivet, med kolde Fødder, besværlig Fordøjelse og Mangel paa Appetit. Denne Tilstand gaaer let over i Cholerine og vel endogsaa i virkelig Cholera, naar den Lidende udsættes for Forkjølelse, Ærgrelse, Strabadser eller stærk Hede. Man maa derfor, naar de ovenanførte Symptomer vise sig, være meget forsigtig, og itide gjøre alt for at forebygge Sygdommens videre Udvikling; til dette Øjemed ere de foran anførte Præservativer ofte af største Vigtighed. Saaledes ere de foranomtalte bittre Draaber særdeles hensigtsmæssige, naar Fordøjelsen er i Uorden. I Rusland vil man navnlig have seet god Nytte af Angelika-Draaber *(Tinctura radicis angelicæ)* som tages i Viin eller Brændeviin 40 til 50 Draaber hver Morgen. Nogle anvende smaae Doser, nemlig een lille Spiseskee ameri-

kanst Olie, saasnart de mærke Smerter i Underlivet. Andre tilraade derimod *Ipecacuanha*, given i en Dosis af 20 Gran, for at fremkalde Brækning, og virkelig synes dette Middel, navnlig naar Tungen er ureen i Begyndelsen af Cholera-Tilfældene, at have en gavnlig Virkning. Det rigtigste i diætetisk Henseende, saasnart de omtalte Symptomer begynde at tage Overhaand, er at være meget forsigtig i sin Diæt, klæde sig varmt, vogte sig for alle Sindslidelser, og navnlig for overdreven Frygt, samt stærke Legemsanstrængelser. Hjælper dette ikke, maa man ufortøvet gaae til Sengs og bruge de foran anførte Midler.

Vi have foran omtalt, at den asiatiske Cholera i de allerfleste Tilfælde begyndte med den saakaldte Cholerine, hvis Kjendetegn og Behandling vi have beskrevet. Dette har imidlertid sine Undtagelser, thi undertiden begynder dette farlige Onde saa at sige paa engang med de allervoldsomste Tilfælde, som øjeblikkelig true Livet, og efter nogle Timer ende med Døden. Efter et kort Ildebefindende, som giver sig tilkjende ved Svimmel og Kuldegysninger, eller vel endogsaa uden disse, anfaldes Patienterne, som oftest ved Midnat eller henad Morgenstunden, af et overordentligt Ildebefindende med Ovalme og Brækning, der samtidig ledsages af en stærk Diarrhoe. Patienterne klage over en sammensnørende og beængstigende Fornemmelse i Hjertekulen, hvorpaa Udtømmelserne ved Brækningen og Diarrhoeen blive saa heftige, at de meget hurtigt falde i den største Mathed. Herpaa følge nu Kramper i Hænder og Fødder af den mest voldsomme Art, med stor Smerte i disse Dele. Samtidig hermed synker Legemets Temperatur overordentlig meget og selv den udaandede Luft er kold. Aandedrættet er hurtigt og besværligt; Pulsen lille, svag og vibrerende, saa at den neppe kan føles. Eftersom disse Symptomer forøges, forsvinder Pulsen; Huden bliver kold, livid eller blaalig, og taber sin Livsfylde i den Grad, at naar man fatter en Hudfolde imellem Fingrene, saa bliver denne staaende som paa et Liig, skjærer man i den flyder der intet Blod og Saaret er koldt; men uagtet Legemets Temperatur saaledes er sjunken, klage Patienterne dog over en indre brændende Hede. De forlange

hyppigt noget at drikke, men udtømme dette strax igjen ved Brækning og Diarrhoe. Det som udtømmes ved Brækningen og Diarrhoeen ligner meget Riisvand, og er altid blandet med hine eiendommelige hvide Fnokker. Under disse Symptomer forsvinder Urinen ganske, hvilket altid er et meget ildevarslende Symptom. Eftersom Sygdommen skrider fremad synke Kræfterne; Stemmen bliver svag og huul (*vox cholerica)*; Ansigtet er indfaldet; Læberne og Næsen faae en mørkeblaa Farve; den udaandede Luft er kold; Øjnene ligge dybt i Hovedet, og Ansigtstrækkene forraade tydelig den frygtelige Angst som piner den Syge. Under disse Symptomer indfinder Døden sig, imedens Patienten endnu er ved sin Bevidsthed, inden 6 à 24 Timer, ledsaget af Convulsioner.

Naar Patienterne enten ved Kunstens eller Naturens Hjælp overleve disse beskrevne heftige Symptomer, saa indtræder det saakaldte Reactions-Stadium, hvilket bestaaer deri, at de faretruende Symptomer efterhaanden forsvinde. Patienterne falde da i Slummer, under hvilken Aandedrættet bliver friere; Pulsen hæver sig og den blaalige Hudfarve forandrer sig lidt efter lidt til den naturlige; Huden bliver fugtig og en varm Sved udbryder over hele Legemet. Naar Patienten vaagner finder han sig styrket og vedergvæget og Urinsecretionen er vendt tilbage. Undertiden faaer Sygdommen en anden Vending, idet det saakaldte Reactionsstadium gaaer over i andre Sygdomme, nemlig Typhus, typhøs Lungebetændelse eller *Dysenteri.* Undertiden er Reactionen for svag eller ufuldstændig, og Patienten svæver da i længere Tid imellem Liv og Død, og Udfaldet er altid høist tvivlsomt.

Behandlingen af denne Art Cholera, der egentlig ikke ere andet end den fuldstændigt uddannede asiatiske Cholera, med alle dens faretruende Symptomer, bør altid rette sig noget efter de mest fremherskende Tilfælde, men maa begynde og fortsættes med de mest energiske og virksomme Midler. De fleste Læger pleie her at begynde Behandlingen med et Brækmiddel, bestaaende af ***Pulvis*** ***ipecacuanha,*** nemlig ℈j—ʒß, samt en stor Senepskage i Hjertekulen. Patienterne blive indhyllede i varme Tæpper og faae Melisse, Pebermynthe eller Chamel-Thee at drikke. Nogle tage deres Tilflugt til Aareladninger og Igler i Hjertekulen, og i enkelte Tilfælde

synes dette at have god Virkning. Varme Bade paa 29 à 30 Grader R. roses af flere; Patienterne finde sig i Regelen ligesom lettede ved dem, navnlig naar de strax ovenpaa frotteres dygtig med spirituøse og skarpe Indgnidninger. Naar Kramperne og den beængstigende Fornemmelse i Hjertekulen ere overordentlige stærke, gives Opiums Draaber, eller Laudanum i store Doses, nemlig 20 til 25 Draaber hver eller hveranden Time, deels for at berolige Patienten, deels for at stoppe Udtømmelserne; til samme Tid anvendes Frictioner og Indgnidninger af Peberbrændeviin eller andre stærkt inciterende Midler, hvoraf vi have mangfoldige Sammensætninger.*) Nogle have taget deres Tilflugt til kolde Overgydninger, og indvendig Brug af koldt Vand og Iis; vi skulle strax nærmere komme tilbage til disse, ved at omtale Vandkurens Anvendelse imod Sygdommen. Da flere Læger troede at Choleraen opstod ved en Svækkelse i Nervesystemet og navnlig i Underlivs-Nerverne, har man ogsaa anvendt stærke *Incitantia* indvendig, enten f. Ex. forskjellige Naphta-Arter, (ↄ: *Naphta vitrioli*, *aether ace-*

---

*) Til de oplivende Indgnidninger, som bruges for at befordre Hudorganets Virksomhed, ere følgende Sammensætninger blevne anvendte.

Nr 1.

℞ Camphoræ raffinatæ ʒj
Ol. terebinthinæ ʒi
Liqvor. ammon. caustic. ℥ij
D. S. Til udvortes Brug.

Nr 2.

℞ Ol. amygdal. dulc. ℥ii
Naphthæ vitriol.
Liqvor. ammon. caustic.
Tinctur. cantharid. āā ʒß
D. S. Til udvortes Brug.

Nr 3,

℞ Spirit. vini Camphorat.
Ol. roris marini. āā. ʒj
Liqvor. amm. caustic. ʒß
D. S. Liniment.

ticus, Tinctura valeriana aetherea eller ætheriske Olier, nemlig *Oleum Cajeput, Oleum menthæ piperitum, Oleum chamomillæ,* eller ogsaa *Ammonium causticum, Castoreum, Moschus* og *Phosphor.* Dette er et kort Uddrag af den almindeligste Behandling af Cholera.

Ved Choleraens gjentagne Besøg i Europa har der fra Tid til anden dannet sig visse bestemte Behandlingsmaader af dette Onde, som deels ved Opfindernes Navnkundighed, deels ogsaa undertiden ved heldige Resultater, have vundet Renomée. Vi ville nu opregne de vigtigste af disse, samt i Korthed henpege paa de Midler, som i den sidste Tid synes at være brugte med nogen Nytte.

Den første Curmethode, som i Indien naaede nogen Renomée, var den som Dr. Annesley og Johnson brugte og som bestod i uhørte Indgifter af Calomel med Opium. Man mente derved at fremkalde en Omstemning i Saftblandingen og en Befordring af Galdeafsondringen, hvis Standsning man den Gang antog som en af Choleraens Hovedaarsager. De ostindiske Læger gave Calomel i en Dosis af 1 Scrupel med 100 Draaber *Tinctura opii* i et Glas Brændeviin med Vand, og disse uhyre Indgifter bleve brugte i korte Mellemrum. De europæiske Læger fandt imidlertid raadeligst at formindske disse store Indgifter af Calomel noget, især da man ikke fandt at Middelet svarede til de gjorte Forventninger. De tydske Læger anvendte det i en Dosis af 3 til 6 Gran, enten med Opium eller Rhabarber. Nogle mente derved at kunne frembringe Salivation, hvilken de antog at maatte være særdeles velgjorende. To navnkundige franske Læger, nemlig ***Ricord*** og ***Guérin***, forsøgte at frembringe Salivationen ved Indgnidninger af Merkurialsalve paa Underlivet og den indvendige Side af Laarene, men heller ikke dette frembragte nogen gunstig Virkning, og de mindre heldige Resultater som man saaledes næsten overalt i Europa saae af Anvendelsen af Calomel, havde tilsidst til Følge, at det blev mindre og mindre taget i Brug. Lægerne i Warschau vare næsten enige i, at de kun havde seet sørgelige Erfaringer af dets Brug.*)

---

*) Universal-Lexicon der praktischen Medicin. Leipzig 1837, dritter Band. Pag. 794.

Senere have *Dr.* Canstatt*), Graves og Flere udviklet de Grunde, som tale for, at det i Regelen ikke bør anvendes i Cholera.**) Den sidstanforte Læges Grund imod dette Middel, i Forbindelse med de ugunstige Resultater man har seet af dets Anvendelse i Europa imod den omtalte Sygdom, maa efter vor Formening gjøre enhver rationel Læge forsigtig i at anvende det som et Hovedmiddel imod den asiatiske Cholera. Ikke destomindre er det vel tænkeligt, at Calomel i de varmere Egne, eller i en meget varm Aarstid, kan have en anden og gunstigere Virkning imod det her omhandlede Onde, end man endnu har iagttaget i Europa: i det mindste synes *Dr.* Farr's Erfaringer at tale herfor. — *Dr.* Farr reiste ikke mindre end 1000 Mile i Nordamerika, og fulgte for det meste paa denne Reise Choleraens Gang paa Nordamerikas Fastland. Hans Erfaringer have derfor en stor Vægt. Den Curmethode, han saae de bedste Resultater af i Amerika, var følgende: Naar Choleraen begyndte med tydelige Forløbere, saa gav man først et Brækmiddel, bestaaende af *Ipecacuanha* og *Natrum carbonicum*, lod Patienten tage et varmt Fodbad og indhyllede ham derpaa i varme Klæder. Efter kort Tids Forløb gav man derpaa 10 Gran Calomel med 1 Gran *Opium*, og gjentog dette Middel efter 3 Timers Forløb, dog saaledes, at man da kun gav 2—3 Gran Calomel og ½ Gran Opium. Naar Udtømmelserne vare ophørte, gav man smaa Doser Ricinus-Olie, for at skaffe Aabning, og dermed var Curen endt. Denne Behandling førte, efter Dr. Farrs Forsikkringer, i Regelen til et heldigt Resultat.

I den sidste Tid har Dr. Searle igien anbefalet Calomel som det sikkreste Middel, i det han siger: «my experience justifies me in declaring, that Calomel is the remedy for the disease, and the only remedy upon which any confidence can by placed« see the Times, 3 November 1848.

Dr. Leo i Warschau er Opfinderen af en Cuurmethode, som i nogen Tid glædede sig ved almindelig Tiltro, idetmindste iblandt en

*) Handbuch der Medicinischen Klinik, Erlangen 1847. 2ter Band. Pag. 435.

**) *Dr. Graves* System of clinical Medicin 1843. Pag. 696.

Deel russiske Læger. Denne Methode bestod deri, at Dr. Leo brugte Saltpetersuurt Wismuthoxyd i en Dosis af 3 til 4 Gran med Sukker eller arabisk Gummi hver 2den eller 3die Time. Samtidig hermed lod han indgnide Hænder og Fødder med en Blanding af 1 Unze *Liquor ammonii caustici* og 6 Unzer *Spiritus angelicæ compositus*, og gav Melissethee at drikke. Iøvrigt vilde han ikke vide af Brugen af nogetsomhelst andet Middel, imedens *Magisterium bismuthi* blev anvendt, da han paastod at dette decomponerede Middelet og gjorde det uvirksomt. Dr. Leo blev ofte ved at give dette Middel uafbrudt i 48 Timer, efter hvilken Tid Urinafsondringen ofte indfandt sig. De Virkninger han forresten saae af det, vare: formindsket Smerte og Qvalme, forøget Blodcirculation og Forbedring af Blodmassen, samt Standsning eller Formindskelse af Diarrhoeen. Naar Patienten i 24 Timer ingen Stolgang havde havt og Pulsen havde hævet sig, udsatte han Brugen af det. Forresten tilstod Dr. Leo, at det aldeles ingen Virkning viste i den værste og hurtigst forløbende Art af Cholera, men kun i dens noget langsommere forløbende, eller mildere Former. Dr. Lichtenstädt, Hille og Dalmas, alle navnkundige Læger, rose dette Middel og den sidstnævnte anbefaler det især i Forbindelse med *Belladonna* i Piller. Hans Formel er: *Rp. Nitratis bismuthi gr.* 1, **Extracti belladonnæ gr.** 1/4, som gives i Pille, hver halve eller hele Time. Flere Læger ville imidlertid have fundet Dr. Leo's Cuurmethode enten lidet tilfredsstillende eller aldeles uvirksom, og den er saaledes i Følge de nyere Erfaringer paa ingen Maade anbefalelsesværdig, thi det høieste *Magisterium bismuthi* i Regelen pleier at hjælpe, er, at det lindrer den med Choleraen forbundne stærke *Cardialgi*. Et sandt rationelt Lægemiddel har det aldrig været og vil ikke blive i denne Sygdom.

En engelsk Læge, ved Navn Thomas Hope, behandlede 264 Tilfælde af den asiatiske Cholera med rygende Saltpetersyre, og var saa heldig, at alle hans Patienter bleve helbredede. Paa Grund heraf opnaaede hans Behandlingsmaade betydelig Renomée og blev senere anvendt af flere Læger, saavel i Stor-Britannien som paa Continentet. Den Form hvori han anvendte Saltpetersyren var følgende: **Rp. Acidi nitrici fumantis ℥j. Aqvæ menthæ pipe-**

ritæ s. Mixturæ camphoratæ ℥j. Tincturæ opii guttas XL. M. d. S. Af denne Mixtur erholdt Patienten den 4de Deel hver 3die Time i en Kop tynd Havresuppe. Desuden lod Hope Patienten indhylle i varme Klæder, lagde Flasker med varmt Vand ved Fødderne og gav bestandig tynd og varm Havresuppe at drikke i smaa Portioner. De ovenanførte 264 Patienter, som Dr. Hope behandlede med dette Middel, bleve for største Delen helbredede i et Tidsrum af 50 Timer; 16 Patienter vare under Behandling i 3 Dage; 4 i 4 Dage og 3 Patienter bleve først helbredede efter et Forløb af 5 Dage.

En engelsk Læge, Dr. Bowes, roser dette Middel særdeles meget og har brugt det med megen Held. Han gav Saltpetersyren i Forbindelse med *Radix Colombo* i følgende Form; Rp. Acid. nitric. fumant. ʒβ—j, Decoct. radic. columbo ex ʒij aut ʒβ parati; ℥iv. M. d. S. Hver halve Time 1 Spiseskee. Nogle af Danziger-Lægerne forsikkre, at have brugt Dr. Hope's Methode med særdeles gunstige Resultater. Flere af Continentets Læger begik imidlertid den Feil, at de istedetfor den rygende Saltpetersyre anvendte *Acidum nitrosum*, da de havde misforstaaet den engelske Benævnelse. Dette havde da til Følge, at Erfaringen om Methodens Fortrin eller Ikkefortrin ikke er bleven fuldkommen constateret; saameget er imidlertid vist, at de, som nøiagtig have fulgt Dr. Hope's angivne Sammensætning, have været vel tilfredse med Resultatet.

I Hallieien anvendte man det saakaldte Jødemiddel med særdeles Tiltroe, og efter hvad der berettes med særdeles heldige Resultater. Dette Middel bestaaer af følgende Dele:

½ Flaske stærk Viinaand
¼ — Viinedike
1 Lod stødt Campher
1 — Sennepskorn
½ — Peber
¼ — spanske Fluer
1 stor Barneskeefuld Hvidløg.

Alt dette blev blandet sammen i en veltilproppet Flaske og sattes derpaa under gjentagen Rystning i Solen eller paa et varm Sted. Naar nu en blev syg, lod man strax Hænderne, Underlivet

og Underextremiteterne flittigen indgnide under Dynen med et i ovenstaaende Blanding dyppet Stykke Linned, af tvende stærke Personer, saalænge til en stærk Sved udbrød, hvilket pleiede at skee efter omtrent 1 Qvarteer eller en halv Time. Paa samme Tid gaves en Kop varm stærk Thee, som var lavet af lige Dele Chamomilleblomster og Krusemynthe eller Melisseblade. Naar den Syge begyndte at svede bedækkedes han med et varmt Teppe, indtil over Hovedet, og holdtes i denne Sved 3 à 4 Timer. Derefter toges Teppet langsomt af. Den Syge faldt i Almindelighed i lang og dyb Søvn, hvoraf han vaagnede saagodtsom helbredet. Var Marvekrampe tilstede lagde man varme Omslag af Klid og Aske paa Underlivet eller en spansk Flue paa Navle-Regionen. Dette Middel blev især brugt paa Landet omkring Bochnia og det med et saa paafaldende heldigt Resultat, at 238, som brugte det, bleve alle helbredede. En practiserende Læge i Prag vil der have seet særdeles heldige Resultater af dette Middel, og det samme stadfæstes af en Districtscommissair i Wiznietz, som har seet mangfoldige heldige Kurer frembragte derved.

En af de Methoder, som opnaaede en vis Berømmelse, ihvorvel Resultaterne ingenlunde kunne siges at have været glimrende, var den af Dr. Stevens, hvorved denne Læge søgte at erstatte det manglende Salt og Vand i Blodet ved at indsproite en Opløsning i Aarene, som skulde have den samme Sammensætning som Blodvandet. Den som i Realiteten først siges at have udført Dr. Stevens Idee, var Dr. Latta i Leith, og efter ham forsøgte flere Læger i Skotland den. Saltvandsoplosningen blev indspreitet lidt efter lidt i en af Armens Blodaarer med den tilbørlige Forsigtighed, for at der hverken skulde komme Luft ind i Aaren, eller opstaae en Aarebetændelse, hvilket altid kan være at befrygte ved Indsproitninger i Blodaarerne. Sammensætningen af denne Saltvandsopløsning var i Almindelighed:

℞ Muriat. natri. ℥iij
Carbonat. uatri. ℈j
Aqvæ. ℔ v—vj

Hvilken Blanding, førend den blev indsprøitet, maatte have den samme Temperatur som Blodet. Mængden som skulde indsprøites var ube-

stemt, undertiden kun nogle Pund, i enkelte Tilfælde meget større, nemlig 20—30 ℔. Saaledes har Dr. Lewins hos en Patient indsprøitet 33 ℔, og den Syge blev derved reddet. Forøvrigt kan man ikke rose de Resultater, denne Behandling har havt i det Hele taget, thi af 72 Cholera-Tilfælde, som Littré anfører at ere behandlede paa denne Maade, ere kun 22 helbredede og Copland anfører, at alle de Tilfælde han behandlede efter denne Methode endte dødeligt. Herved er det dog at bemærke, at denne Methode i Regelen kun er anvendt i fortvivlede Tilfælde, samt at den ofte, selv hvor ingen Bedring syntes mulig, har frembragt en betydelig Lindring i Patienternes Lidelser. I de fleste Tilfælde, hvór Indsprøitningerne bleve anvendte, bemærkede man at den Syge fik et bedre Udseende, at han blev varmere, at Pulsen hævede sig og at det eiendommelige Udseende, og navnlig den hæse Cholera-Stemme, forbedredes. Dr. Stevens, som først anbefalede disse Indsprøitninger og som ansaae dem som det eneste fornuftige Middel imod denne Sygdom, brugte Saltopløsningen indvendig efter følgende Formel.

Rp. Subcarbonatis natri ʒβ
Muriatis natri ℈j
Muriatis Kali gr. vj

hvilket blev givet Patienten hver halve eller hele Time i Vand paa eengang.

Lignende Fremgangsmaade brugte Medicinalraad Dr. Ockel i Petersborg, idet han forordnede Cholera-Patienterne 2 Spiseskeer Kogsalt, opløste i et Ølglas med varmt Vand, og hvoraf han lod Patienterne tage en Spiseskee hver Time, hvorpaa der i Almindelighed fulgte en galdeagtig Brækning, som foraarsagede stor Lettelse og Standsning af de farligste Symptomer. Dr. Ockel anfører 16 meget farlige Cholera-Tilfælde, som alle ere blevne behandlede paa denne Maade med det gunstigste Resultat. Samtidig med denne Saltopløsning lod Dr. Ockel Patienterne tage en temmelig stor Sennepskage i Hjertekulen og derhos satte han dem i et varmt Bad. Endvidere tilføier Dr. Ockel, at mange af hans Collegaer i Petersborg have anvendt Saltcuren med særdeles heldige Resultater, og at 50 Patienter, som ere behandlede med denne Methode

paa et af Hospitalerne i Petersborg, kun 1 er død, ihvorvel 20 af disse Patienter havde Choleraen i en meget høi Grad. Saa gunstige disse Resultater end ere, og saa meget de stemme overeens med Dr. Stevens Anskuelse om Choleraens egentlige Natur, saa staaer det dog fast, at Saltcuren ikke endnu i det Hele taget har vundet Lægernes Tiltro. Copland og flere navnkundige engelske Læger anvendte den hyppigt, men vare utilfredse med Resultaterne. Den kan derfor paa ingen Maade siges at være constateret ved Erfaringen, og vi troe at kunne paastaae, at den kun partielt, og det endogsaa paa en meget ufuldstændig Maade, modarbeider den Sygdomsproces som ligger til Grund for Choleraen. Vel er det sandt, at Blodvandet med samt dets saltagtige Dele bortføres af Legemet i Choleraen, og at Saltcuren altsaa paa en Maade er at betragte som en Modgift imod den Mangel af saltagtige Dele i Blodet som herved opstaaer, men man glemme ikke, at det er saare vanskeligt ved Indgifter eller Indsprøitninger af saltagtige Opløsninger at forebygge denne Mangel. Det fornuftigste er derfor, at søge at forebygge hiin unaturlige Udskillelse af Blodvandet, og dette vil i Regelen i en Mængde Tilfælde, ved Brugen af de meest energiske sammensnerpende Midler (Blysukker og Tannin, Opium ꝛc.) snarere kunne lykkes end at erstatte den allerede tilstedeværende Mangel af Blodvandet ved Saltopløsninger. Professor Canstatt anfører, i hans „Handbuch der medicinischen Klinick" 2. Band Pag. 437, at han selv har seet Dr. Vanderlinden anvende Saltkuren paa Hospitalet i Brüssel, men med et uheldigt Resultat, og han mener at den indvendige Brug af Neutral-Saltene snarere er skadelig end gavnlig. Af 156 Cholera-Patienter, som Dr. Maskintosh behandlede med Dr. Stevens Methode, bleve kun 25 Helbredede. Et i Sandhed saare daarligt Resultat.

Iblandt de engelske Læger var den berømte Dr. Copland den heldigste i Behandlingen af Cholera, og da han i det Hele taget saavel i England som i hele den literaire Verden har erhvervet sig et hæderligt Navn, finde vi det passende at angive hans Behandlingsmaade af den her omhandlede Sygdom. Naar Cholera grasserer, siger denne Læge, maa man være nøie opmærksom paa

enhver Forstyrrelse i Fordøielses-Organerne, selv om denne tilsyneladende synes at være ubetydelig. Sygdommen begynder i Regelen med en Svækkelse i det saakaldte organiske Nervesystem, og igjennem dette paavirkes Fordøielses- og Affondringsorganerne. Den Depression eller Synken, som saaledes ved Sygdommens første Paavirkning paa Legemet opstaaer i disse Organer, kan nu, efter Dr. Copland, meget ofte (og heri ere vi aldeles enige med ham) hæves ved kraftige Pirremidler (Incitantia) og adstringerende eller sammensnerpende Midler (Tonica), naar de anvendes itide, i tilstrækkelig store Doser og med den fornødne Udholdenhed. Har Sygdommen derimod allerede faaet Tid til at udvikle sig, eller er den strax fra Begyndelsen af optraadt med særdeles Voldsomhed, da maa man handle efter de forhaanden værende Symptomer, samt efter de bestemte Former og Tidsrum, Sygdommen befindes i naar man faaer den at behandle. I de tidligere Tidsrum og i de mildere Former af Sygdommen er det især Udtømmelserne og Congestionerne til de ædlere Organer, som maa hæves eller modvirkes, og dette skeer efter Dr. Copland bedst ved Adstringentia, eller sammensnerpende Midler, og ved kraftige stimulerende Midler. Som et af de allerfortrinligste af de adstringerende Midler roser han især det svovelsure Zink, givet enten i Forbindelse med *Caspicum* eller *Opium*; dog maa det gives i smaa Doser for at det ei skal svække Livskraften formeget (?). Dr. Copland mener, at det svovlsure Zinkoxyd ikke saa let foraarsager Brækning naar det gives i Forbindelse med Caspicum, en Sætning, der dog neppe altid holder Stik, naar dette Middel anvendes hos sensible Personer. At den Brækning, som det muligviis foraarsager, ikke altid er skadelig, indrømme vi gjerne. Naar Congestionerne ere stærke, raader Dr. Copland til Blodladninger, hvilke han dog anbefaler at anvende med Forsigtighed. Naar Udtømmelserne ikke ville standse ved disse Midler, nemlig det svovlsure Zink, Caspicum og Opium, anvender Copland tør Varme og en stærk stimulerende Indgnidning bestaaende af:

℞ Liqvor: ammon. caustic.
Ol. olivar:
Spirit. vin. camphorat: āā ℥ii

Ol. terebinthinæ. ℥iii
Saponis. ℥vi
Ol. cajeputh. ʒii—iii.

som indgnides navnlig paa Rygraden og Extremiteterne. Samtidig hermed gives stærke Incitantia indvendig. Naar nu Reactionen bringes tilveie ved disse Midler, da skal man søge at fjerne det sygelige Stof ved at regulere Udtømmelserne, og dette skeer ved flere Doser af Calomel, med hvilket man forbinder Campher, kulsurt Ammoniak eller Opium*). Behandlingen af de Tilfælde, der kunne træffe under Reactionen, følger de almindelige Regler. Naar Sygdommen er meget heftig eller befinder sig i et mere fremrykket Stadium, saa maa man fortsætte Behandlingen med Hurtighed og Kraft.

Ihvorvel vi paa ingen Maade betvivle Dr. Coplands Udsagn om Gavnligheden af det svovlsure Zinkoxyd imod den asiatiske Cholera, saa maa vi dog gjøre opmærksom paa, at det er et betydeligt svagere Adstringens end Blysukker og Tannin, hvorfor det forekommer os, at det neppe vil være at foretrække for disse sidstnævnte heroiske Midler. Vel er det sandt, at det svovlsure Zinkoxyd har en betydelig krampestillende Virkning, og at det netop af den Grund ogsaa kan virke gavnligt imod de under Cholera-Anfaldene stedfindende Kramper, men det vil dog, ved uforsigtig Brug, let kunne forøge Brækningerne til en foruroligende Grad. Baumgärtner gav dette Middel med fortrinlig Nytte i de typhøse Diarrhoeer i følgende Form, hvilken ogsaa vilde være passende naar det skal anvendes i mod Cholera;

℞ Zinc. sulphuric. gr. xii
Aqv. destillat. ℥vi
Mucilag. Gi. mimos. ℥i
Tinctur. opii ʒi
Syrup. simpl. ℥i

M. d. S. 1 Spiseskee hver Time.

I en Afhandling om den epidemiske Cholera af Dr. Valleix, har denne Læge givet en Resumèe af den Behandling som

*) Ugeskrift for Læger 2den Række Nr. 5 Pag. 76.

han tilraader. Hans Methode, der er fremsat i Form af Ordinationer og som findes oversat i en særdeles vel skreven Afhandling om Cholera i „Ugeskrift for Læger" 2den Række IX, Nr. 1 — 5 er ordret som følger:

Første Ordination.

Hvor Cholera begynder allene med Diarrhoe, Qvalme, Mathed og lette Kramper:

1. Til Drikke: Chamomille-Thee med Pomerantssyrup.
2. Morgen og Aften 1 Lavement med et Gram (16 Gran) Laudanum.
3. Tørre Friktioner paa Lemmerne.
4. Spiseskeefuldviis følgende Sammensætning:

℞	Infus. flor. tiliæ	120	Grammer.
	Aether. sulphuric.	1	—
	Alchohol.	10	—
	Syrup Diacodii	30	—

M. S. En Spiseskeefuld hver halve Time.

5. Patienten indhylles i varme Tepper.

Anden Ordination.

I Tilfælde, der optræde med betydelig Kulde, voldsomme Brækninger, rigelig Diarrhoe og hyppige Kramper:

1. Drikke: en svag Infusion af *Rathania* med Sukkersyrup, hvortil sættes en 6 til 8 Spiseskeefuld Malaga-Viin til hver Pot.
2. Den ovennævnte Mixtur, med den Forskjel, at den tilsættes *Syrupus gummosus* istedetfor *Syrup Diacodii* i Dosis af 45 Grammer, samt tilføies Laud. liqvid. Sydh. 2 Grammer.
3. Det ovenfor angivne Lavement med *Laudanum*, givet hver 3die Time, hvis Lavementet afgaaer strax uden Virkning gives øieblikkelig et andet.
4. Sennepskager paa Yderlemmerne.

5. Tørre Friktioner, der anvendes hurtigt paa alle Dele af Legemet ved Hjælp af varmt Flonel eller *Linimentum volatile.*
6. Forresten som ovenanført.

Tredie Ordination.

I Tilfælde med fuldstændig Pulsløshed, eller i den af nogle Forfattere benævnede asphyctiske Periode:

1. Til Drik: varm Punsch.
2. Injectioner af saltholdige Substanser (Opløsninger) i Venerne.
3. Stimulerende Friktioner langs Rygraden.
4. Kolde Overgydninger.
5. Electro-Galvanisme.

Fjerde Ordination.

I Reactions Stadiet:

1. Milde sødlige Drikke.
2. Aareladninger gjentagne mere eller mindre hyppigt i Forhold til Feberbevægelsernes Hæftighed og de lokale Affectioners Natur.
3. Igler i Hjertekulen, hvis der er gastriske Symptomer.
4. Iis i kolde Omslag paa Hovedet, hvis der indtræder heftige Hjerne-Tilfælde.
5. Stræng Diæt, hvis Feberen er heftig, lidt Bouillon hvis den er ubetydelig. Naar Reconvalescentsen er indtraadt optages hurtigt den vante Levemaade.

Her ville vi fremhæve en Methode, som vi med Held have seet anvendt i nogle Tilfælde af Cholera. Prof. Romberg i Berlin anvendte den under Udbruddet af Cholera i 1837, paa den Hospitals-Afdeling som han forestod. Denne Rombergs Methode bestod deri, at han lod de Syge ved deres Ankomst i Hospitalet bringe i et varmt Bad paa 28 Grader R., hvori der blev gydt 3 Untser af Salt og Saltpetersyre. Patienterne bleve liggende i Badet fra 10 til 15 Minutter og bleve i den Tid sagte gnedne af 2 Badetjenere, saaledes at Gnidningen især blev anvendt paa Rygraden, Extremiteterne og Underlivet; derpaa bleve Patienterne

tagne op af Badet, hurtigt aftørrede, indsvøbte i varme uldne Tepper og bragte i Seng, hvor de da strax erholdt 2 Seneps-kager, som vare forstærkede mere end sædvanligt derved, at man befugtede dem med Spanskfluedraaber. Den ene af disse Seneps-kager blev lagt i Hjertekulen, og den anden paa Ryggen imellem Skuldrene. Tillige blev der nu, imedens Patienten laa i de uldne Tepper, varme Vanddampe ledede under disse, indtil de (Tepperne) begyndte at blive fugtige, hvorpaa de da strax ombyttedes med torre Tepper. Underextremiteterne bleve frotterede med Flonelslapper, dyppede i *Spiritus angelicæ compositus*, og disse Frictioner foretoges flittigen og bleve altid foretagne paa den Maade, at Patienten sikkredes for Træk og Forkjølelse. Naar Brækningen var meget stærk, gav Romberg *Potio Riverii*, 1 Spiseskee hver Time. Aftoge Kræfterne betydelig, erholdt Patienten 15 Draaber Liqvor ammonii succinat. i varm Pebermynthe- eller Chamille-Thee. Var Diarrhoeen meget stærk erholdt Patienterne Mixtur, bestaaende af 1 Drachma Saltsyre, 1 Unze arabisk Gummi-Sliim med 2 Unzer Vand og 1 Unze *Syrupus simplex*, hvoraf der gaves 1 Spiseskee hver anden Time. Naar Brækningen og Diarrhoeen enten formindskedes eller ophørte, gaves Campher i følgende Form:

℞	Aqvæ fontanæ	℥iii
	Camphoræ subactae	ʒi
	Liqvor. ammon. succin.	ʒii
	Syrup commun.	℥i

M. d. S. 1 Spiseskee hver 2den Time.

Dr. Levestam, praktisk Læge i Lenezza, seer i Cholera kun en voldsom krampagtig Lidelse i Underlivs Organerne, hvorved saavel Galdens Affsondring, som og fornemmelig Næringssaftens Overgang i Ductus thoracicus ere forhindrede. Han anvender derfor stærke krampestillende Midler og navnlig Moschus og siges i det Hele taget at være meget heldig i sine Kure. Han anseer Moschus ikke blot for det bedste Middel efterat Sygdommen er udbrudt, men paastaaer endogsaa, at den (Moschus) selv i smaae Doses, er det bedste Præservativ, som, naar den anvendes itide, selv vil standse Sygdommens videre Fremskridt. Hans Fremgangsmaade er: 1) naar Underlivet er smertefuldt lader han strax sætte

Igler paa det smertende Sted, for derved at forhindre de Congestioner til Underlivs-Organerne, der ere en Følge af Krampen; 2) derpaa giver han Moschus med Opium i følgende Form og Dosis:

℞ Moschi orientalis gr. ii
opii puri gr. i
Sacch. albi gr x
M. fiat Pulvis. Dispensentur tales Doses Nr. VI.
M. d. Hver eller hverandet Time et Pulver at tage i Vand.

Efter Dr. Levestam's Forsikkring er 3 à 4 Pulvere tilstrækkelige til at hæve Sygdommen. 3) Herforuden anvender Dr. Levestam spirituøse Indgnidninger med Flonel, dyppet i varmt Brændeviin, og giver tynd Havresuppe at drikke. Senere skal han have brugt koldt Vand istedetfor Havresuppe og Riisvand, som Drik. Dr. Levestam forsikkrer, at Patienterne ved denne Behandling meget snart komme i Sved, hvorved Sygdommen uden videre Følger i Regelen hæves.

Flere Læger, som have brugt denne Methode, ville have seet god Nytte af den, især naar Choleraen optraadte med krampagtige Symptomer, allerede fra Begyndelsen af, og nogle paastaae at den især er passende for Børn og sensible Fruentimmer. Dette sidste forekommer os at have nogen Rimelighed.

Vi ville endnu, førend vi omtale Vandkurens Anvendelse imod den asiatiske Cholera, fremhæve nogle Midler, som i den sidste Tid ere anbefalede imod den.

En engelsk Læge, ved Navn Vansbrough, blev meget heftig angreben af Cholera, og kurerede sig selv ved Piller, bestaaende af Opium, Calomel og Blysukker. Forholdet angives ikke. I Reconvalescents-Stadiet paafulgte Salivation, som dog snart gik over*).

Dr. Searle anbefaler Indaanding af Iltluft. Om han selv har anvendt dette Middel vides ikke, men at det derimod er anvendt paa Continentet uden Nytte, er vist**).

*) Lancet 1843 Vol. 2 Nr. 4.
**) Lancet Nr. 7.

Dr. Treumann og Steinbech anvendte *Plumbum aceticum*, den første i Forbindelse med *Strychnin* — hvorved Brækningerne øieblikkelig standsede — og den sidste i Forbindelse med *Tannin* i Opløsning, hvilket ogsaa viiste en særdeles heldig Virkning*) i 4 Tilfælde af Cholera med Emollition i Tarmenes Sliimhinde (?).

Da flere Læger i den sidste Tid synes at hælde til den Anskuelse, at Cholera er en Rygmarvslidelse, saa har en Dr. Preston deraf taget Anledning til at anbefale *Secale cornutum* imod den, uden dog at kunne godtgjøre dette Middels Nytte ved Erfaringen. At ovennævnte Middel udøver en specifik inciterende Virkning paa Rygmarven og dens Nerver, synes den sidste Tids Erfaring at stadfæste, men hvorvidt det derimod kan være af Nytte imod den asiatiske Cholera, derom mangle vi endnu den fornødne Erfaring**).

Dr. Rankin, som i Aaret 1843 behandlede den asiatiske Cholera, skriver i et aabent Brev fra Hospitalet i Calcutta, at han i den sidste Tid med megen Held har anvendt varme Bade paa 100 til 115° Fahrenheit (34 til 37° Réaumur), hvori han har ladet Patienterne ligge 1 heel Time eller derover, til Blodcirculationen atter kom i fuld Gang. Dr. Rankin forsikkrer, at han ved denne Fremgangsmaade har opnaaet overordentlig heldige Resultater***). En Dr. George Clark, ligeledes Læge i Ostindien, har af Dr. Rankins Fremgangsmaade taget Anledning til at anvende Dampbade, og der ovenpaa en dygtig Aareladning til Besvimelse, hvilke ogsaa skal have ført til heldige Resultater (??) †).

I Følge en Beretning fra en Regimentslæge, Dr. Mc. Gregor, der skildres som en særdeles dygtig og sandhedskjærlig Mand, forsøgte denne Læge, efter at have overtydet sig om de forhen anvendte Midlers Utilstrækkelighed, et nyt Middel, som bestod af 5

*) Treumann und Steinbech. *Plumbum aceticum* gegen Cholera. Preuss. Vereinsztg. 1843 Nr. 3.

**) W. B. *Preston*, the Ergot of Rye in Cholera. Lanc. 4 Aug.

***) *London medic. Gaz.* 1843 Novbr.

†) *Georg Clark:* Cholera in India. Ibid. 5 April.

Draaber Crotonolie med 3 Gran Opium, hvilket Patienten erholdt 3 Gange i korte Mellemrum. Efter den første Dosis standsede Brækningen, efter den anden Smerterne og efter den tredie Diarrhoeen*) (Relata refero.).

Til samme Tid som ovenstaaende Beretning fra Dr. Mc. Gregor blev oplæst i „the Western Medical and Surgical association" 4de September 1846, fremstod en Dr. Badden, som forsikrede, at han havde behandlet 300 Tilfælde af asiatisk Cholera uden at miste en eneste Patient. Det Middel han brugte var 1 Gran Phosphor med 3 Gran Vox, lavet til en Pille, hvilken Dosis blev givet Patienten flere Gange som Dagen. Dr. Badden anseer den ufuldkomne Iltningsproces, som foregaaer i Lungerne under Cholera-Anfaldene, som Hovedaarsagen til Sygdommens Ondartethed, og denne Mangel i Respirationsprocessen søger han at hæve ved Phosphoren, idet han dog tilføier, at ihvorvel hans Theori maaskee er slet baseret, saa har hans Resultater i Praxis dog altid været gode med Hensyn til ovennævnte Behandling**). Vi have ikke hørt at Dr. Baddens Erfaring med Hensyn til dette Middels Virksomhed i Cholera har stadfæstet sig ved andre Lægers Erfaringer. Vi finde det nok rimeligt, at Phosphoren, som et kraftigt inciterende Middel, undertiden kan anvendes med Nytte imod det her omhandlede Onde, men at det skulde besidde en saa stor specifik Virkning imod Cholera, som Dr. Badden paastaaer, kunne vi ikke rigtig fæste Tillid til. Under alle Omstændigheder maa man ikke glemme, at Phosphoren er et farligt Middel, som maa anvendes med den største Varsomhed, da den selv i smaa Doser let kan fremkalde livsfarlige Tilfælde.

Allerede i 1837 gjorde man, saavel i Berlin som i München, Brug af Electromagnetismen som et inciterende Middel imod Cholera. Det var især i de desperate Tilfælde at Electromagnetismen blev anvendt paa Hospitalerne, og man observerede af og til god Nytte deraf. Dengang faldt det Ingen ind, at anvende Elec-

---

*) Jahresbericht über die Fortschritte der gesammten Medicin in allen Ländern, von Dr. Canstatt. Erlangen 1847. Pag. 78.

**) Lancet 78.

triciteten eller Galvanismen i Overeensstemmelse med Physikens Love, thi Lægerne kjendte i den Tid ikke synderlig til Galvanismens chemiske og physiske Virkninger paa Legemet. I den sidste Tid have enkelte Physikere og Læger noiere studeret Galvanismens Virkninger paa Organismen, og denne Videnskab lover nu Lægekonsten det mest velgjørende og rigeste Udbytte.*) Iblandt disse er Dr. Chapman, som i den sidste Tid har anvendt *Electromagnetismen* imod Cholera. Hans Fremgangsmaade er den, at han ved en *electromagnetisk* Strøm søger at paavirke de *pneumogastriske* Nerver, idet han igjennem to Indsnit i Huden, det ene paa Halsen (i Nakken) og det andet i Regionen af Hjertet, lader den elektriske Strom virke i ovenanførte Retning.**) Vi vide endnu ikke med nogen Vished hvilke Resultater bemeldte Dr. Chapmans Fremgangsmaade har ført til; os forekommer den ligesaa genial som hensigtsmæssig, navnlig imod den asphyktiske Cholera.

Da Aether-Indaandingerne og Chloroformen i den sidste Tid ofte er blevne anvendte med Nytte imod stærke Nervesmerter og Kramper, var det saare naturligt, at man ogsaa fik Lyst til at forsøge disse Midler imod Cholera, men de have hidtil ikke ført til noget forønskeligt eller godt Resultat, og ere derfor allerede udaf Brug i denne Sygdom.

Endelig har en Dr. Thielmann troet at burde anbefale Sambul-Roden (Radix Sambul), der i senere Tid meget har været i Brug i Rusland, som et fortrinligt Middel imod den asiatiske Cholera, og han stotter sin Anbefaling paa den store Nytte han har seet af dette Middels Anvendelse, deels imod selve Cholera, deels imod haardnakkede Diarrhoeer. Dr. Thielmann bruger dette Middel i Decoct, som han lader lave af ʒß Radix Sambul til ℥viij Colatur, hvoraf han giver 1 Spiseskee hver Time.***) Gunstige Resultater haves for Anvendelsen af denne Rod imod Cholera i den sidste Tid.

*) Dr. Crusells electrolytiske Kuurmethode. Norsk Magazin for Lægevid.

**) Die Sambulwurzel, ein neues sehr wirksames Arzneimittel. Med. Rusl Nr. 1.

***) Dr. Canstatts Jahresbericht. Erlangen 1818, 5 Band Pag. 140.

Vi ville nu, efterat have omtalt den alloopathiske Behandling af Cholera og fremhævet de Methoder, som især synes at have gjort god Nytte, samt efterat have nævnt de Midler man i den sidste Tid har forsøgt, kaste et kort Blik paa Vandkurens Virksomhed mod dette fatale Onde. Vi agte os aldeles upartisk at fortælle Kjendsgjerninger, uden videre at critisere denne Methode, eller søge at sætte den i et fordeelagtigere Lys end den virkelig fortjener.

Behandlingen af Cholera med koldt Vand er ligesaa gammel som selve Sygdommen; allerede Celsus omtaler den.*) Perserne siges at have brugt kolde Bade imod den asiatiske Cholera og det med Held; dog var Priesnitz vistnok den første, som anvendte en methodisk Vandkuur imod den. Et Øjenvidne, nemlig Dr. Günther i Freywaldau har forsikkret os om, at Priesnitz kurerede alle sine Cholera-Patienter med koldt Vand, uden at miste en eneste. Nogle paastaae at Priesnitz helbredede 32 Cholerapatienter (Dr. Müller), Andre sige, at han kun havde 23 under Behandling (Oertel), men begge ere enige i, at alle hans Patienter bleve helbredede.

Dr. Casper i Berlin gik ud fra den Tanke, at Choleraens egentlige Grundvæsen var at søge i en Undertrykkelse af Hudlivet, og søgte at hæve denne Tilstand ved kolde Bade og kolde Overgydninger. Han siges at have været særdeles heldig i hans Behandling af Cholera, og dette gav vistnok Anledning til, at hans Methode, navnlig de kolde Overgydninger, vare meget i Brug og ansaaes for en Tid som Hovedmiddel i dens ondartede Former.

Dr. Caspers Behandlingsmaade rettede sig altid efter Patienternes Tilstand. Naar Huden var tør, kold og saaat sige uden Liv, lod han Patienterne lægge i et tomt Badekar og i dette overgydes med 4 til 5 Spande iiskoldt Vand. Var Huden derimod fugtig, med en klæbrig kold Sved, satte han Patienten i et Halvbad af 27 Graders R. Varme, og lod ham saaledes, imedens han sad i Badet, overgyde med koldt Vand. Kun yderst sjælden, siger Dr. Casper, udebliver Reactionen i Hudorganet, og jo stærkere den er desto bedre. Særdeles hensigtsmæssigt er det, naar man ved Hjælp

*) *Celsus:* De medicina, lib IV. Cap. XI. „Si tormina sunt, oportet frigidis et humidis fomentis stomachum fovere."

af en Sproite lader en Vandstraale virke paa Brystet og den øverste Deel af Underlivet. Saavel selve Overgydningen som Douchen maa anvendes saa hurtigt som muligt, og maa i Regelen gjentages hver 2den eller hver 3die Time, undertiden ogsaa meget oftere. Efter Badet blev den Syge indhyllet i varme uldne Tæpper, og erholdt kolde Omslag paa Brystet og Maven, som hyppigt fornyedes. Til Drik forordnedes koldt Vand. Ved denne Behandling bemærkede Dr. Casper at Hudlivet styrkedes, og Hudfunctionerne med samt Varme-Udviklingen kom igjen i Gang. For at forebygge en altfor stærk Reaction og de muelig indtrædende typhøse Tilfælde, brugtes kolde Omslag paa Hovedet. Undertiden lod Dr. Casper ogsaa, for at forebygge Congestionerne til Hovedet, anvende varme Fodbade med 6 Unzer Svovelsyre i hvert Fodbad, for at gjøre den afledende Virkning stærkere. Denne Kuurmethode lod Dr. Casper ofte anvende i 2, 3 til 4 Dage, Nat og Dag, til Pulsen havde hævet sig og den blaalige Hudfarve var forsvunden. Undertiden anvendte han tillige Lavementer af koldt Vand. Denne Methode skal især have viist sig virksom i den allerværste Form af den asiatiske Cholera, nemlig den saakaldte *Cholera asphyctica*; — „oft wurden Kranke, die schon dem Tode geweiht schienen, durch kalte Begießungen dem Leben und der Gesundheit wieder gegeben" siger Dr. Casper.*)

Foranlediget ved nogle heldige Resultater af Vandkurens Anvendelse imod Cholera i Galizien besluttede Dr. Granichstädten ogsaa at forsøge denne Kuurmethode i Wien, under Cholera-Epidemien i 1836. Han brugte kolde Bade, Overgydninger, kolde Omslag og Lavementer, samt koldt Vand til Drik. I Fleertallet af Tilfældene fandt han Frotteringer med koldt Vand, samt koldt Vand til Drik og kolde Lavementer, tilstrækkelige; „Das kalte Bad pflege ich jedoch nur im äußersten Falle anzuwenden, und bisher gelangte ich fast immer mit nassen Reibungen der Extremiteten, Einhüllungen, innerem Genuße des frischen Wassers und kalten Klystieren

*) Handbuch der Wasserheilkunde von Granichstädten. Wien 1837, Pag. 320.

zum Zwecke." Angaaende Resultaterne af Vandkuren siger Dr. Granichstädten; „Mag auch das frische Wasser nicht als untrügliches Mittel gegen die Cholera gelten, so ist es dennoch das wirksamste unter allen bisher angewendeten."*)

Ogsaa den gamle erfarne Hufeland tilraadte Vandkuren meget ivrigt imod Cholera. Det samme gjorde Dr. Most i Rostock, navnlig efterat han paa sig selv havde provet Vandets Virkning under et Cholera-Anfald.

En unavngiven Læge i Østerrig, som practiserede i Prag, Brunn og adskillige Steder i Mähren, da Choleraen herskede paa disse Steder i 1836, skal have været overordentlig heldig i at curere dette Onde, og derved have erhvervet sig en almindelig Anerkjendelse baade i Byerne og paa Landet.**) Et Digt, som i den Tid er udkommet om Vandkurens Anvendelse imod Cholera, har dette Omkvæd:

„Nur frisches Brunnenwasser her,
Die Cholera ist dann nicht mehr."

De Læger, som under Cholera Epidemierne i Aarene 1832, 1836 og 1837 brugte deels en methodisk Vandkuur, deels kolde Overgydninger, kolde Lavementer 2c., vare følgende: Granichstädten, Julius, Casper, Fryden, Mayer, Lichtenstädt, Hufeland, Thümmel, Müller, Seburgner, Günther, Gravier, King Samson, Sinogovitz og Wolf. En fransk Læge, ved Navn Blatin, berettede i en Forsamling af *Société médic. du Temple* (Gaz. des Hosp. Nr. 146), at han i Aaret 1832 havde været særdeles heldig med Behandlingen af Cholera, efterat han begyndte at lade Patienterne drikke store Qvantiteter koldt Vand, nemlig omtrent 8 til 10 Potter hver Time, hvilket de gjerne gjorde. Blatin forsikkrer, at de Syge almindelig kom i Transspiration; vel brækkede de de første Portioner op, men lidt efter lidt standsede dog Brækningen. Tilligemed denne uhyre Vanddrikken anvendte han Dampbade ved Hjælp af *Sudatorium.*

---

*) Dr. Granichstädten, l. c. Pag. 325.

**) Frankfurt. Merkur. Bamberg 1837, Nr. 242.

Dr. Mereien erklærede i samme Forsamling, at han havde gjort lignende Erfaring; vel havde han ikke ladet drikke et saa stort Qvantum koldt Vand som Blatin, men han havde dog seet fortrinlige Virkninger deraf.

Ifølge de sidste Efterretninger fra Rusland skal Vandkuren ogsaa paa flere Steder, navnlig i det sydlige Rusland, være anvendt med Held. Fra det nordlige Rusland lyde Efterretningerne derimod, efter en der praktiserende dansk Læges Udsagn, mindre gunstige. Denne danske Læge er Stabslæge Bierfreund i Tula. I en Skrivelse hertil, som findes trykt i „Ugeskrift for Læger" 2. Række IX, Nr. 15, beretter denne Læge, at Gnidning med Iis og Snee, samt den Priesnitzske Methode, som man i det sydlige Rusland skal have seet Nytte af, ikke har viist sig gavnlig i de andre Gouvernementer, men vel endogsaa skadelig, saa at Medicinaløvrighederne i Circulairskrivelser advarede Lægerne derfor. Han fortæller: „at han er den Eneste der (i Tula og Omegn) som i Begyndelsen af Epidemien anvendte den nogle Gange, da alt andet slog Feil, men da den ikke leverede gunstige Resultater blev den ikke mere anvendt." Paa et andet Sted siger Dr. Bierfreund: „Et væsentligt Symptom er den uudslukkelige Torst, hvorover Patienten klager bestandig; her fandt vi Kildevand skadeligt(??), endskjøndt det er det som de Syge helst forlange."

Vi skulle ikke negte, at ovenmeldte Beretning klinger os høist besynderlig, og saameget er vist, at Dr. Bierfreunds Dom om Vandkuren og det kolde Kildevand, som Drik i Cholera, staaer i den skarpeste Modsætning til de Erfaringer, en Mængde upartiske og meget dygtige Læger have gjort, med Hensyn til Anvendelsen af ovennævnte Kunr imod hiint Onde, og dog synes disse Læger at have været heldigere i deres Behandling end Dr. Bierfreund selv. Hertil kommer, at Dr. Bierfreunds, vistnok lidet begrundede, Dom i denne Henseende, modsiges ogsaa paa det bestemteste ved de Erfaringer, som i den allersidste Tid ere gjorte med Hensyn til dette Punkt, saavel i Hamburg som flere andre Steder, hvor Choleraen siden har grasseret. Saaledes har en Dr. Stuhlmann i Hamborg brugt Vandkuren imod den der herskende Cholera med særdeles Held, og flere tydske Læger blive endnu ved at paastaae

at Vandkuren i det Hele taget er et særdeles virksomt Middel i Cholera, naar den bruges itide og paa den rigtige Maade.

Som bekjendt er Hudorganets Lamhed og den dermed forbundne totale Standsning af Hududdunstningen under Cholera-Anfaldene et af de farligste Symptomer i den asiatiske Cholera, og lykkes det ikke at hæve denne Tilstand blive Patienterne uundgaaelig et Offer for Sygdommen. Nu kjende vi i Sandhed intet bedre Middel til at hæve Uvirksomheden i Huden, end netop de kolde Overgydninger, navnlig naar de forbindes med en rask Frottering af hele Legemet, og vi ere derfor tilbøjelige til at troe, at hvor de ikke hjælpe til dette Øjemed der ville alle andre Midler vistnok blive uvirksomme; vi maae derfor under alle Omstændigheder ansee dem som et af de vigtigste Midler i de ondartede Cholera-Tilfælde, hvor Lamheden i Hudorganet yttrer sig meget tidlig. Ifølge de sidste Beretninger fra Rusland af Dr. Gutteit i Orel, har Vandkuren i det Hele taget givet gode Resultater, og Mange ere ved den hurtigt blevne helbredede. „Viele Kranke sind beim allgemeinen Gebrauch des kalten Wassers schnell genesen," see Die Cholera in Orel von Dr. Gutteeit. 1848. Pag. 113.

Man har i den senere Tid ved mangfoldige Experimenter overtydet sig om, hvor farligt det er, naar Hudvirksomheden lammes eller ganske undertrykkes hos Dyrene, og at det samme maa være Tilfældet med Mennesket, følger af sig selv. Fourcault*), Becquerel, Breschet**) og Flere have ved Forsøg godtgjort, at naar Dyrenes Hud, ved at overtrækkes med Fernis, Liim eller Stanniol gjøres imperspirabel eller ugjennemtrængelig for Hududdunstningen, saa døe Dyrene en asphyktisk Død. Efter Døden findes Vandansamlinger i Legemets Huulheder, navnlig i Underlivet og Brystet (Gluge)***). Det samme er nu virkelig Tilfældet i den værste Art af Cholera, ikke just fordi at Huden er overtrukket med e lufttæt Stof, men fordi at Hudlivet er aldeles lammet i sin Virksomhed, og denne Lamhed er det

---

*) Comptes rendus. 1837. 16 Mars.
**) Arch. génér. T. XII 1841 S. 296.
***) Gazette medic. 1843. 6 Décbr.

høist sandsynligt, som foraarsager, at Cholera-Patienterne — det vil sige de, som angribes af den værste Art af den asiatiske Cholera — døe en asphyktisk Død (ɔ: de qvæles). Skulde der nu under denne pathologiske Tilstand ikke være raadeligst strax at anvende et Middel, som fremfor alle andre formaaer at pirre det lammede Hudsystem? Vi mene de kolde Overgydninger. Svaret vil vist ikke blive tvivlsomt for nogen fornuftig Læge, og allermindst dem, som vide, hvilket kraftigt Pirringsmiddel for Hudsystemet de kolde Overgydninger ere. Ved slige Leiligheder er det af megen Vigtighed, at Overgydningerne skee paa den tilborlige Maade, og dette er udentvivl ved et Regnbad eller Overgydning med en Havekande med Bruse paa, og fra en Høide af 8 til 12 Fod, hvor Omstændighederne tillade det. At Overgydningerne have et saa stort Fald som muligt, er aldeles nodvendigt, thi netop derved opnaaes den saa virksomme Friction af Vandstraalerne langs henad Hudens Overflade, som er saa særdeles virksom til at styrke det lammede Hudorgan. Vi have hort, at en Dr. Cohn i Hamborg skal have været særdeles heldig i at behandle Cholera-Patienter under den nuværende Epidemi, og hans Hovedmidler skulde have været kolde Overgydninger, kolde Sædebade og Iis.

Efter saaledes at have beskrevet de mest brugelige og almindeligste Behandlingsmaader af den asiatiske Cholera, ville vi endnu, forend vi slutte denne Afhandling, fremsætte vore individuelle Anskuelser om Sygdommens Væsen og den Behandlingsmaade, som det efter vor Formening vilde være mest hensigtsmæssigt at anvende.

Hvad nu Sygdommens Væsen angaaer, saa er det desværre altfor vist, at vi endnu ere aldeles uvidende om Choleraens nærmeste Aarsag. Vi kunne af visse Grunde finde os foranledigede til den Tanke, at Legemets biochemiske Proces er forstyrret derved, at de elektriske Strømninger i Legemet ere forandrede ved en atmosphærisk eller tellurisk Aarsag; vi kunde finde os beføjede til den Tro, at Cholera er foraarsaget ved en specifik, os endnu ubekjendt animalsk Gift, som avles og formerer sig ved en ejendommelig Gjærings- eller Contakt-Proces, hvis virkende Aarsag meddeles

ved personlig Smitte; ja, vi kunne endogsaa til Nød troe, at Sygdommen fremkaldes ved giftige Parasiter; — men hvilkensomhelst af disse Hypotheser vi maatte finde os beføiede til at antage, saa er det dog afgjort, at den virkende Aarsag er os endnu aldeles ubekjendt. Vi have altsaa ved Behandlingen kun at rette os efter Symptomer, og kunne ikke tye til nogen sand Modgift, eller absolut specifik Medicin imod Sygdommen.

Men jo klarere det bliver os, at vi i denne Sygdom aldeles ere indskrænkede til en symptomatisk Behandling, desto mere indlysende maa det blive, at vi kun ved at opsatte Symptomerne skarpt og rigtigt, samt ved at modificere vor Behandling efter Individualiteten, ville kunne udrette Noget, ligesom vi ogsaa paa den anden Side vel maae vide at opsatte Sammenhængen imellem de forskjellige Symptomer, saaledes som dette er og forandrer sig hos de forskjellige Subjecter, i de forskjellige Aldre og efter de forskjellige medvirkende tilfældige Aarsager.

Betragte vi den pathologiske Proces, som foregaaer i den asiatiske Cholera, saa finde vi, at den er sammensat af flere abnorme Phænomener, som komme til Syne ikke blot i Legemets indre Organer, f. Ex. Maven og Tarmkanalen, men endogsaa i Legemets peripheriske Beklædning (Hudsystemet). Vi finde endvidere, at denne Proces ikke blot angriber de chemiske Forbindelser i Blodet, men at den endogsaa viser sig ved saare betydelige Abnormiteter i de physikalske Kræfter, som styre og moderere den organiske Physik. Man var for nogle Aar siden af den Formening, at den organiske Chemi vilde kunne levere os Nøglen til mange Sygdommes gaadefulde Løsning. Men i den sidste Tid ere de mere oplyste Videnskabsmænd komne til det Resultat, at den organiske Physik ogsaa maa tages med i Beregningen. Naar vi altsaa nuomstunder ville opsatte Sygdommens Symptomer skarpt og rigtigt, saa er det ikke nok, at vi slaae om os med de gamle intetbetydende Phraser, s. s. „nervøs, dyscrasisk", „miasmatisk" etc. etc., men vi maae kunne gjøre os Rede for, hvilke chemiske, physikalske eller reent dynamiske Forandringer der foregaae i Legemet i det foreliggende Sygdomstilfælde, thi alene herved kunne vi vente at nærme os

Sygdommens egentlige indre Aarsag, og derved erholde vi da et bedre Haab om at kunne undertrykke eller helbrede den.

De Sygdoms-Phænomener, som forekomme i den asiatiske Cholera, ere fornemmelig 5 Slags, nemlig: 1) En sygelig Beskaffenhed i Maven og Tarmene, samt i Blæren og Leveren; 2) en chemisk Forandring i Blodets Sammensætning og en vis Tilbojelighed i Blodet til at afsætte de flydende og saltagtige Bestanddele i Maven og Tarmkanalen; 3) en Svækkelses- eller Lamhedstilstand i Hudsystemet, hvorved dette bliver udueligt til at forrette sin Function (Hududdunstningen), og en pathologisk Tilstand i Respirationsorganerne, hvorved Respirationsprocessen hæmmes eller undertrykkes, saa at Patienten doer af *Asphyxis*; 4) en ejendommelig Affection af Nervesystemet.

Hvad nu det første Phænomen angaaer, nemlig den sygelige Beskaffenhed i Fordøjelses-Organerne, saa synes denne ofte fra Begyndelsen at yttre sig ved en Svækkelse, eller vel endogsaa total Standsning i Fordojelses-Processen. Det er velbekjendt, at Folk under en Cholera-Epidemi almindelig lide af Fordojelsesbesværligheder i mere eller mindre Grad, og det er en constateret Kjendsgjerning, at Midler, som styrke og befordre Fordojelsen (navnlig bittre og aromatiske Midler), ere høist gavnlige som Præservativ imod Sygdommen. At Cholera ofte begynder med fuldkommen Standsning i Fordøjelsen have vi havt Leilighed til at observere, thi vi have seet Cholera-Patienter opkaste ufordøjede Fødemidler, som vare nydte 12, ja selv 20 Timer førend de bleve opkastede. Herved bliver det nu let forklarligt, hvorfor Brækmidler og navnlig Brækroden *(Ipecauannha)*, som virker pirrende og oplivende paa Nervesystemet*), kan blive høist gavnlig i Sygdommens

*) Dr. Marshall Haal har for nylig gjort opmærksom paa Brækrodens oplivende Virkning i adskillige adynamiske Sygdomme, navnlig i saadanne, som foraarsages eller ledsages af altfor stærke Blodtab og Udtømmelser. Han har selv iagttaget en fortræffelig Virkning af dette Middel, ikke blot i Cholera, men endogsaa i svære Forblødninger og Forsliimninger i Luftvejene, navnlig naar disse Sygdomme ere forbundne med en adynamisk Tilstand. (See Beobach-

Begyndelse, ja endogsaa i mange Tilfælde forebygge de allerfarligste Tilfælde, nemlig Cholera-Asphyxien. Man bør derfor efter vor Formening, naar Choleraen er begyndt med de saakaldte dyspeptiske Symptomer, nemlig Cardialgie, Opstød, Qvalme ꝛc., altid begynde Kuren med et Brækmiddel, bestaaende af ℈j—ʒß *Pulvis ipecacuanha*, som gjentages hver ½ Time, indtil Virkning paafølger. Vi ansee det for meget vigtigt, at Brækmiddelet gives saa betids som muligt, da ellers de i Maven liggende halv- eller ufordøjede Fødemidler ville bidrage til at lamme Nervesystemet, og saaledes befordre Sygdommens videre Fremskridt og Overgang i Asphyxi. Naar Cholera har angrebet en Patient kort efter et rigeligt Maaltid, eller efter Nydelsen af sværtfordøjelige Nærings-midler, saa vil Anvendelsen af Brækroden i den anførte Dosis være dobbelt nødvendig, og det vilde være aldeles urigtigt og uforsvarligt at opsætte Brugen deraf een eneste Time.

Men ligesom det er vist, at Choleraen ikke altid begynder med ovenanførte Tilfælde i selve Maven, men derimod ofte mere synes at angribe Tarmene, ligesaa sikkert er det ogsaa at betragte som høist urigtigt, naar man altid troer at burde begynde Behandlingen af Cholera med et Brækmiddel, thi Brækroden er efter vor Formening kun gavnlig, naar der ere Contenta i Maven, som bør udtømmes.

Hyppigst giver den sygelige Beskaffenhed i Fordøjelses-Organerne sig tilkjende ved den saakaldte Cholerine, som vi alt foran have beskrevet, og det hyppigste Phænomen, hvormed denne optræder, er Diarrhoe, enten alene eller i Forbindelse med de nævnte Besværligheder i selve Maven. Den sygelige Tilstand i Tarmkanalen synes at være begrundet i en abnorm Exosmose eller forandret Diffusions-Evne, hvorved en unaturlig Udskillelse af Blodvandet foraarsages. Den pathologiske Undersøgelse af de Masser, som bortføres ved Brækning og Diarrhoe under Sygdommen, har ført til det Resultat, at disse Masser for en stor Deel, eller vel endogsaa for største Delen, bestaae af Blodets vandagtige

---

tungen und Vorschläge aus dem Gebiete der practischen Medicin von Dr. Marshall Haall. Wien 1847. Pag. 238.

Dele, der saaledes, med samt de i Blodvandet opløste Salte, maae være udsivede fra Mavens og Tarmenes Aarenæt ind i Maven og Tarmkanalens Hulhed. I den saakaldte engelske Sved *(Febris sudatoria Britannica)* udskiltes Blodets flydende Dele eller Blodvandet igjennem Huden, og dette maa uden Tvivl have hidrørt derfra, at Hudorganets Diffusions-Evne har været unaturlig forøget; i den asiatiske Cholera synes denne unaturlige Forandring i Diffusionen at have angrebet Tarmenes Sliimhinde og de Blodkar, som udbrede sig paa denne. Forfatteren i „Ugeskrift for Læger", der har skrevet om den epidemiske Cholera, har efter vor Formening rigtig opfattet denne Deel af Sygdommens Pathologie, og vi ere af den Overbeviisning, at man i Behandlingen af Cholera fremfor Alt ikke maa tabe denne pathologiske Tilstand af Sigte, men maa være belavet paa at bekæmpe den med passende Midler. Vi tvivle ikke paa, at den unaturlig forøgede Diffusion af Vædskerne i Maven og Tarmkanalens Indre maa dæmpes og standses saa hurtigt som muligt. Det er ligesaa nødvendigt at standse de unaturlige Udtømmelser i Cholera, som det er at standse en voldsom Forblødning. Dette kan imidlertid i de fleste Tilfælde kun lykkes ved de allerkraftigste adstringerende eller sammensnærpende Midler, nemlig enten Blysukker eller Tannin, og disse Midler maae derfor gives i forholdsviis store Doser. Hermed være det dog ikke sagt, at man uden Undtagelse, strax ved Diarrhoeens Begyndelse, skal gribe til disse Midler, thi der kan uden Tvivl gives Tilfælde, hvor dette vilde være, om ikke urigtigt, saa dog mindre passende. Vi sætte nemlig det Tilfælde, at en, som angribes af Cholera eller stærk Cholerine, skulde have lidt af Forstoppelse iforvejen; i slige Tilfælde vilde det være rigtigst at forvisse sig om, at Tarmenes naturlige Contenta vare udtømte, forend man greb til hine adstringerende Midler. Ja det vil endogsaa under slige Omstændigheder være gavnligt at give et afførende Middel, navnlig amerikansk Olie, men dog bør dette Middel, efter flere dygtige Lægers Erfaringer, i slige Tilfælde altid gives i en mindre Dose, nemlig omtrent 1 Spiseskee eller 1 Lod. Vi mene ogsaa, at man ikke skal lade sig nøje med at give de nævnte adstringerende Midler indvendig, men at man tillige bør anvende dem i Lavementer,

og navnlig er det, efter vor Formening, at haabe, at Tanninen*), anvendt paa denne Maade, vil gjøre en god Virkning. Nogle Gran Tannin, opløste i ½ Pægel Rødviin med nogle Draaber Laudanum, vilde hertil være den mest passende Form.

Med Hensyn til den sygelige Beskaffenhed af Blæren og Leverens Function, der, som bekjendt, bestaaer deri, at Urinsekretionen og Galdeafsondringen ere standsede, saa troe vi, at disse Functionsforstyrrelser ere en Følge af den Anæmi eller Blodløshed, som nødvendigviis maa opstaae ved Blodvandets Udsivning i Maven og Tarmkanalen. Ifølge denne Anskuelse vil det altsaa være et aldeles forgjeves Arbeide, at søge at virke paa Urinsekretionen eller Galdeafsondringen, saalænge Grundaarsagen ikke er hævet. Det vilde være det samme, som om man under en almindelig Anæmi vilde søge at kurere de forekommende Hjernesymptomer ved Hjælp af stærke inciterende Midler. Man indvende ikke, at der i Ligene af dem, som ere døde af Cholera, ofte findes Congestioner, hvilket ogsaa undertiden virkelig er Tilsældet; thi disse Congestioner ere aabenbart af en egen Natur, da det kun ere Venerne, som ere opfyldte med et sort og tykt Blod, hvilket er aldeles ubrugbart til hine Sekretioner, saa det er i Virkeligheden det samme som om disse Organer manglede Blod, og det nytter derfor aldeles ikke at ville fremtvinge Galdesekretionen ved Midler, som virke paa Leveren eller Urinen ved *Diuretica*.

Hvad nu den chemiske Forandring i Blodet angaaer, saa ere alle Læger enige i, at denne bestaaer deri, at Blodet hos Cholera-Patienterne bliver overfyldt med Kulsyre. Blodet bliver nemlig i Choleraen meget mørkt, ja, næsten sort som Tjære. Det taber ikke blot sine vandagtige Dele, men ogsaa Saltene, som synes at være fornødne for at det kan oxyderes af Luftens Ilte. Vi vide endnu aldeles intet om den nærmeste Aarsag til denne Forandring

*) Ligesom vi nedskrive disse Linier, modtage vi „Ugeskrift for Læger" fra 28. October, Nr. 19, og deraf erfare vi, at Dr. Graefe i Berlin samt Dr. Gabler begge have brugt Tannin med Held imod Cholera. Vi vare aldeles uvidende herom, da vi endnu først i September sidstl. forskrev dette Middel her til Qvarantaine-Anstalten, i den Hensigt, at anvende det paa den her anførte Maade.

i Blodet, eller hvorfor det har tabt sin Evne at kunne oxyderes af den indaandede Luft, eller rettere sagt at absorbere Ilten af den atmosphæriske Luft. Flere Læger have rigtignok været af den Formening, at dette kom deraf, at Blodet tabte sine saltagtige Dele, men dog er dette neppe den eneste Aarsag dertil. Det er ingen usandsynlig Hypothese, at den electriske Strøm, som i den sunde Tilstand synes at gjennemstrømme Blodsystemet*), er enten standset i sin Virksomhed eller har forandret sin Retning.

Alle de Midler, som hidtil ere blevne anvendte for at hæve den sygelige Forandring i Blodet, synes for det meste at have været uvirksomme. Man har forsøgt Indaandinger af Surstofgas, deels i reen Tilstand, deels ogsaa blandet med atmosphærisk Luft, hvilket synes at maatte være særdeles hensigtsmæssigt, men disse Experimenter ere ikke altid kronede med Held**). Man har endvidere ved saltholdige Opløsninger, som foran bemærket, prøvet paa at erstatte Blodets Salte, men heller ikke denne Fremgangsmaade har ledet til det forønskede Resultat. Ifølge de nyeste Forsøg, af Gruby, skal Chloroformen have den Egenskab, naar den indaandes, at forhøje Blodets røde Farve***), og man skulde derfor antage (hvilket ogsaa Nogle, ifølge enkeltstaaende Erfaringer, have gjort), at den var gavnlig i vis Henseende, men det

*) En betydelig Physiker, J. N. Heale, som tillige er en Hydroelektriker, har for nylig (L'Institut, Nr. 747 for 1848), ved Experimenter godtgjort, at der i Blodet existere galvaniske Strømme, hvilke ikke blot have en betydelig Indflydelse paa Blodcirkulationen, men tillige moderere den biochemiske Proces i Legemet. Disse Strømme ere efter Heale den egentlige Aarsag til Muskelelectriciteten eller den saakaldte Muskelstrøm. En Aftagelse eller en forandret Retning af Blodstrømmen maa naturligviis foraarsage en sygelig Forandring i Blodmassen, og det er ikke usandsynligt at en saadan dynamisk Aarsag er med i Spillet i den Sygdomsproces, som ligger til Grund for Cholera og andre ondartede og pestartede Sygdomme. Det er at haabe, at nøjagtige physikalske Experimenter ville nærmere kunne opklare denne dunkle Sag.

**) Jonathan Pereira's Handbuch der Heilmittellehre, bearbeitet von Dr. Buchheim. Leipzig 1846. Pag. 217.

***) Froriep's Notitzen, Juni 1848, Nr. 137. Pag. 67.

benægtes dog af Dr. Bierfreund, som har seet den anvendt i Stadium insultus uden Virkning *).

Ligesaa uvidende, som vi endnu ere om, hvilken er den nærmeste Aarsag til den pathologiske Tilstand i Blodet hos Cholerapatienterne, ligesaa uvisse ere vi ogsaa om den egentlige Aarsag til den Lamhed i Hudsystemet og Respirationen, som viser sig under Cholera-Anfaldene. At Hududdunstningen er standset, og at Huden er kold og ligesom død, see vi tydeligt; men hvad der nærmest foraarsager denne Standsning i Hudfunctionen vide vi endnu ikke med nogen Vished. At Standsningen af Hududdunstningen bidrager meget til at overfylde Blodet med Kulsyre, synes klart, thi flere Physiologer, og navnlig Professor Scharling og Dr. Hannover, have ved Experimenter godtgjort, at en Deel af Blodets Kulsyre (nemlig omtrent 25 pCt. af det, som udskilles ved Respirationsprocessen) gaaer ud af Legemet igjennem Hududdunstningen. Ifølge Forsøg af Prof. Valentin er det ogsaa høist sandsynligt, at Blodet i sund Tilstand igjennem Huden modtager en Deel Suurstof, istedetfor den udgaaende Vanddamp og Kulsyre. Er Hudvirksomheden nu lammet, saa følger heraf, at Blodet saameget mere maa overfyldes med Kulsyre, som denne hverken kan finde Udvei igjennem Lungerne eller Hudorganet, imedens til samme Tid Iltens Adgang til Blodet igjennem Lungerne og Hudorganet er formindsket. Senere Forsøg synes at sætte det udenfor al Tvivl, at saavel selve Aandedræts-Processen som Hudperspirationen gaaer for sig efter Diffusionens Love. Vel skulde man troe, at det forskjellige Tryk, som disse to Luftarter maae antages at være udsatte for, saalænge Kulsyren er bunden i Blodet, vare til Hinder for, at Diffusions-Lovene kunne anvendes paa Respirationen og Perspirations-Processen, men Forsøgene vise dog, at Forholdet imellem disse to Luftarter (Ilt og Kulsyre) under Respirationen er grundet paa Diffusionens Grundlov, hvilket, ifølge disse tvende Luftarters specifike Vægtfylde, er 1 Volumen Kulsyre imod 1,17605 Volumen Ilt. Dygtige Physikere have derfor i den sidste Tid ikke taget i Betænkning, at betragte Respirationen som en reen Diffusions-

*) Ugeskrift for Læger, 2den Række, IX. Nr. 15—16. Pag. 237.

proces*), og overvejende Grunde synes at tale for, at Hudperspirationen gaaer for sig efter samme Grundlov; herved faae vi altsaa det mærkværdige Phænomen i Cholera, at imedens Diffusionen af Vædskerne i Maven og Tarmene er forøget til en sygelig eller unaturlig Grad, saa er Diffusionen i Lungernes Sliimhinde og Legemets peripheriske Beklædning (Huden) abnormt aftaget, og denne Forstyrrelse af Diffusionen i de sidstnævnte Organer er det, som foraarsager, at Blodet ikke kan absorbere den fornødne Qvantitet Ilt af Luften. Hvorvidt nu disse abnorme Phænomener med Hensyn til Diffusionen af Vædskerne og Luftarterne i Legemet ere afhængige af, eller foraarsagede ved en forandret Electricitet i Legemet, vove vi endnu ikke at afgjøre, men høist sandsynligt forekommer det os dog, at dette virkelig er Tilfældet.

Som det bedste Middel til at hæve Uvirksomheden i Hudorganet under Cholera=Anfaldene, anbefale alle Læger eenstemmigt de føromtalte Frotteringer, og vi tvivle ikke paa, at de ere aldeles nødvendige under ethvert stærkt Cholera=Anfald. De bør anvendes saasnart man mærker at Hudvirksomheden er forstyrret, det vil sige: saasnart Huden begynder at blive kold og øjensynlig holder op at perspirere. Disse Frotteringer maae fortsættes med den største Udholdenhed, og man maa ikke lade sig afskrække ved Arbeidets Møjsommelighed, thi unægtelig er det møjsommeligt at frottere en Patient i flere samfulde Timer. Hvorvidt forresten en hensigtsmæssig Electriseren af Hudorganet og Brystet vil være istand til at virke inciterende paa Respirationsprocessen og Hudperspirationen, vide vi endnu ikke af Erfaring, men høist sandsynligt er det dog, at man ved hensigtssvarende Anvendelse af denne Naturkraft (Electriciteten) maa kunne forøge Diffusionen igjennem Sliimhinden i Lungerne og Hudorganet, thi man kan ved physikalske Experimenter let overtyde sig om, at den electriske og galvaniske Strøm befordrer Diffusionen saavel af Luftarterne som af de flydende Legemer. Vi have forhen bemærket, at Dr. Chapman har behandlet den asphyktiske Cholera ved at lede en electromagnetisk Strøm efter Retnin=

---

*) Die Fortschritte der Physik im Jahre 1845 von Karsten. Pag. 112.

gen af Respirations-Nerverne, og det vil nu, haabe vi, blive klart, at hans Fremgangsmaade er stræng videnskabelig, eller, som vi i Lægesproget kalde det, rational. Consequent burde man i slige Tilfælde electrisere Huden paa en hensigtsmæssig Maade, og vi vilde under alle Omstændigheder forsøge dette under ethvert voldsomt Cholera-Anfald, og det er meget at beklage, at deslige Midler, formedelst Mangel paa de fornødne Apparater og den fornødne Indsigt i Electricitets-Læren, neppe nogensinde ville kunne finde en almindelig Anvendelse. Nogle Læger have troet, at Aarsagen til Asphyxien i den asiatiske Cholera var den, at Blodet var blevet saa tykt, at det ikke kunde circulere i Lungerne. Vi troe ikke, at denne Opfattelsesmaade er ganske rigtig, thi det er aldeles vist, at Asphyxien indtræder ofte fra Begyndelsen af, altsaa førend Blodet har tabt sine vandagtige Dele ved de enorme Udtømmelser; ja det træffer endog ofte, at Asphyxien dræber saa at sige paa Stedet, ikke ved en Standsning i Circulationen, men ved en primair Lamhed i selve Respirationen; den indaandede Luft vender uforandret tilbage, hvilket, efter vor Formening, tyder paa, at Diffusionen i Lungerne er standset. For at hæve Uvirksomheden i Huden, og for at frembringe Transspirationen, har man (til indvendig Brug) anbefalet den saakaldte Minderers-Spiritus *(Spiritus Mindereri)*, som ikke er andet end eddikesuurt Ammoniak, og dette Middel plejer derfor at paradere imellem de saakaldte Cholera-Midler. Vi kunne i Sandhed ikke begribe, hvorledes Empirien kan gaae saa vidt, at man endnu bliver ved at betragte dette Middel som en sveddrivende Medicin, thi det er i saa Henseende aldeles uvirksomt, og 40 a 60 Draaber af det frembringe ikke mere Sved, end et lige Qvantum Vand. Vi have taget en heel Spiseskee fuld af det uden at mærke den ringeste Virkning paa Huden, og det er vist paa høje Tid, at man ved Behandlingen af en saa farlig Sygdom, som Cholera er, ikke spilder Tiden med at anvende en Medicin, som er saa at sige uden Virkning. Langt hensigtsmæssigere er det derimod, som flere Læger gjøre og have gjort, at anvende Campheren, som Hududdunstningen og Sveden befordrende Middel, thi foruden at Campheren virker oplivende paa Nervesystemet, samt inciterende paa Blodomløbet, har den virkelig

en svedbefordrende Virkning. Som vi alt foran have bemærket, synes Campheren desuden at have en gavnlig Virkning imod Choleraen i det Hele taget. Dette Middel lader sig desforuden meget godt forbinde med de af os anførte 4 Hovedmidler til at standse Udtømmelser, nemlig Tanninen, Blysukkeret, det svovelsure Zinkoxyd og Opium.

Vi have alt omtalt de kolde Overgydningers Gavnlighed til at hæve den lammede Hudvirksomhed, og vi tvivle ikke paa at de, anvendte paa en rigtig Maade, ofte ville fremkalde den tilsigtede Virkning, navnlig naar de understøttes af hensigtsmæssige Midler indvendig, hvortil vi regne Campheren, varme Drikke, bestaaende af Melisse- eller Pebermynthe-Thee, hed Punsch, eller Madeira-Toddy. Det vil imidlertid forekomme mange Tilfælde, hvor det kolde Vand ikke formaaer at fremkalde Hudvirksomheden, og her maa man da tage sin Tilflugt til tør eller fugtig Varme, understøttet af stærke Pirremidler, hvilke vi alt foran have omtalt.

Endelig ville vi kaste et Blik paa de nervøse Symptomer, som ledsage Choleraen, og som bevise, at hele Nervesystemet er angrebet paa en eiendommelig Maade; disse ere, Hovedpine, — som dog ikke er noget constant Symptom — Susen for Ørene, Aftagelse af Hørelsen og Synet, en vis Apathi i de indre Sandser, stor Svækkelse i Sensibiliteten, uhyre Mathed, Kramper, deels partielle, deels universelle, Lamhed, ikke blot i Hudnerverne, idet Patienten taber Følelsen i Huden, men endogsaa i Respirations-Nerverne, saa at Aandedræts-Musklernes mechaniske Virksomhed aldeles lammes, hvorved der da selvfølgelig opstaaer en hurtig dræbende *Asphyxie.* Man er endnu ikke vis paa, af hvilken Aarsag Nervesystemet nærmest afficeres. Nogle ansee Nervesymptomerne for en consecutiv Virkning af den Forandring, Blodet undergaaer i Choleraen; andre mene derimod, at Nervesystemet primairt angribes ved den specifike Gift, som de antage at ligge til Grund for Sygdommen. Det lader sig endnu ikke afgjøre, hvilken Anskuelse er den rigtigste, ihvorvel flere Grunde synes at tale for, at Paavirkningen paa Nervesystemet skeer igjennem Blodet. Men hvorledes dette end forholder sig, saa er det absolut nødvendigt for Lægen at være belavet paa, at formilde eller hæve de faretruende Nervesymptomer. Dette

skeer nu ved de saakaldte inciterende eller nervestyrkende Midler, af hvilke man, ved de faretruende Nervesymptomer, dog maa holde sig til de kraftigste og hurtigst virkende, nemlig: Salmiakspiritus, Naphtha, Campher, Phosphor og Electromagnetisme. Af disse Midler er det førstnævnte, nemlig: *Spiritus salis ammoniaci causticus*, for nærværende Tid mest i Brug, og fortjener vistnok, for sin indgribende og hurtige Virkning, ogsaa ofte Fortrinet; den gives i Vand, eller blandet med andre Draaber eller Mixturer, i en Dosis af 5 til 20 Draaber hver halve eller hver Time. Moschus bruges, enten alene eller i Forbindelse med Campher, i en rigelig Dosis, nemlig 2 til 4 Gran hver Time. *Phosphoren* er, som vi foran have bemærket, brugt med Fordeel i England, men man bør vistnok ikke glemme at den er et farligt Middel. Bestemmer man sig til at bruge den, bør den gives opløst i *Naphtha*, hvilket er den saakaldte *aether phosphoratus*, hvoraf tages 10 til 20 Draaber i en slimet Drik hver eller hveranden Time. Det forekommer os ligeledes, at man med Nytte kunde forsøge at bruge *Phosphor* udvendig, til hvilken Hensigt den da burde opløses i Mandelolie eller reen Bomolie. Hertil ville vi anbefale følgende Formel:

℞ Phosphori gr. vi
Ol. amygdalar. ℥j.
D. s. Til at indgnide paa hele Rygraden.

Hvad Electromagnetismen angaaer, da ere vi, som foran antydet, af den Formening, at den ofte vilde kunne anvendes med Nytte, vel at mærke, naar den bruges i Overeensstemmelse med Physikens Love, og appliceres af en i physikalske Experimenter øvet Haand.

Til Slutning maa vi gjøre opmærksom paa, at Behandlingen af det saakaldte Reaktionsstadium, og de Følgesygdomme, som yttre sig efter at selve Choleraen er hævet, aldeles retter sig efter de almindelige therapeutiske Grundsætninger. En exspectativ Fremgangsmaade, der ofte med saa megen Held bruges i de senere Stadier af Typhus, synes ogsaa her at være at foretrække. Man maa især sørge for den største Reenlighed og frisk Luft. Syrlige og kjølende Drikke synes især at være velgjørende. En mild Viin, navnlig

Rhinskviin og god Rødviin, blandet med Vand og Sukker, ere ofte i Reaktionsstadiet den bedste Medicin. Naar Reaktionsstadiet er forbundet med Congestioner til Hovedet, Brystet eller Underlivs-Organerne, bruges Igler med stor Nytte; kolde Omslag paa Hovedet ere ogsaa nødvendige, saafremt Hjernesymptomerne blive fremherskende. I Reconvalescensen maae Patienterne være meget forsigtige med Diæten, og de tør i dette hverken nyde Frugt eller Gemüse; Paaklædningen maa være varm, og Reconvalescenterne bør undgaae alle Legems- og Sjæls-Anstrængelser. Indfinder der sig i dette Stadium Diarrhoe eller Smerter i Maven og Underlivet, bør disse strax bekæmpes med passende men dog milde Midler. Ved den Diarrhoe, som undertiden indtræder i dette Stadium, roses *Mucilago Gummi arabici* især. Diæten bør bestaae i letnærende og milde Fødemidler, dog fraraades Fisk, som overhovedet skadelig saalænge Cholera grasserer.

1849.

